



Zdravotně  
sociální fakulta  
Faculty of Health  
and Social Sciences

Jihočeská univerzita  
v Českých Budějovicích  
University of South Bohemia  
in České Budějovice

**Intervence orgánu sociálně právní ochrany dětí v rodinách  
žijících ve vyloučených lokalitách v působnosti MěÚ Nýřany**

## **BAKALÁŘSKÁ PRÁCE**

Studijní program:

**SOCIÁLNÍ POLITIKA A SOCIÁLNÍ PRÁCE**

**Autor:** Jarmila Koubová, DiS.

**Vedoucí práce:** PhDr. Martina Hrušková, Ph.D.

České Budějovice 2019

## **Prohlášení**

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 2. 5. 2019

.....  
Jarmila Koubová, DiS.

## **Poděkování**

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucí mé bakalářské práce PhDr. Martině Hruškové, PhD. za odborné vedení, za podnětné připomínky a náměty, trpělivost a čas, který mi věnovala.

Moje poděkování patří i komunikačním partnerům, kteří mi poskytli svůj čas a odpovědi na dotazy.

## **Intervence orgánu sociálně právní ochrany dětí v rodinách žijících ve vyloučených lokalitách v působnosti MěÚ Nýřany**

### **Abstrakt**

V bakalářské práci s názvem „Intervence OSPOD v rodinách žijících ve vyloučených lokalitách v působnosti MěÚ Nýřany“ jsem se v teoretické části, kterou jsem rozdělila do dvou kapitol, věnovala nejprve historii sociálního vyloučení, poté samotnému vysvětlení pojmu sociální vyloučení. S tématem sociální vyloučení souvisí i pojem vyloučená lokalita. Zabývám se skupinami osob, které jsou nejvíce ohrožené sociálním vyloučením. Druhá kapitola přináší informace o sociální práci. Popisuji i historii sociální práce, která vznikla na podnět sociálních problémů ve společnosti. Je vymezeno postavení sociálního pracovníka v platné legislativě a jak je sociální pracovník definován odborníky z praxe. Následující pasáž popisuje úlohu sociálního pracovníka v rodinách s dětmi ve vyloučených lokalitách, vymezuje pracovníka OSPOD. Multidisciplinární spolupráce a nejčastější témata multidisciplinární spolupráce jsou námětem další části. Seznámení s nejvíce používanými přístupy k sociální práci a s pojmem případová konference zakončuje teoretickou část.

Na samém počátku praktické části je přiblížena historie města Nýřany, která by měla napomoci pochopit specifika dané oblasti. Jsou charakterizovány vybrané vyloučené lokality v působnosti MěÚ Nýřany. Pro získání informací byl vytvořen výzkumný soubor z žen, které žijí v těchto vyloučených lokalitách a vychovávají zde své děti. Nad rámec zadání bakalářské práce jsem považovala za zajímavé získat i názory sociálních pracovníků, kteří v daných lokalitách vykonávají svoji nelehkou práci. Pokusila jsme se získané informace z obou výzkumných souborů porovnat a tím si vytvořit náhled na jejich vzájemnou interakci a na jejich názory na současnou situaci.

**Klíčová slova: sociální vyloučení; vyloučená lokalita; sociální práce; metody sociální práce; OSPOD; multidisciplinární spolupráce; případová konference**

## **Interventions of the Department of Social and Legal Protection of Children in Families Living in Socially Excluded localities in Scope of the town of Nýřany**

### **Abstract**

In bachelor thesis called „Intervention of the social and legal protection of children in families living in excluded areas in the scope of municipal authority of Nýřany. Theoretical part is split into two chapters, the first is social exclusion where is the explanation of the concept of social exclusion. In the concept of social exclusion is out of site. I occupy groups most at risk of social exclusion. The second chapter provides information on social work. I'm describing the history of social work to the social problems in society. The position is defined in the applicable legislation and social worker in families with children in the worker of the social and legal protection of children excluded sites. The multidisciplinary cooperation and the most common themes multidisciplinary cooperation are the subject of other topic. Tour with the most used approaches to social work and to a case conference with the theoretical part.

Beginning of the practical part is moving closer of history of the town of Nýřany that should help to understand the specific area. Are characterised by selected excluded sites covered by municipal authority of Nýřany. The information was created for research from women who live in the excluded areas and raise their children. Beyond the undergraduate work was interesting to get the views of the social workers in the locations they carry out their difficult job. We tried to compare files and information from both research and create a preview on their interaction and their views on the current situation.

**Key words: social exclusion; out of site; social work; the social and legal protection of children; multidisciplinary cooperation; a case conference**

## **OBSAH**

<b>ÚVOD</b>	<b>9</b>
<b>1 SOCIÁLNÍ VYLOUČENÍ (SOCIÁLNÍ EXKLUZE)</b>	<b>11</b>
1.1 Historie	11
1.2 Sociální vyloučení	12
1.3 Vyloučená lokalita	14
1.4 Skupiny ohrožené sociálním vyloučením	15
<b>2 SOCIÁLNÍ PRÁCE</b>	<b>16</b>
2.1 Vývoj sociální práce	16
2.2 Sociální pracovník	17
2.3 Sociálně právní ochrana dětí – SPOD	18
2.4 Úloha sociálního pracovníka v rodinách s dětmi ve vyloučených lokalitách	19
2.5 Multidisciplinární spolupráce	20
2.6 Nejčastější témata multidisciplinární spolupráce	21
2.7 Používané přístupy k sociální práci	21
2.8 Případová konference	22
<b>3 CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY</b>	<b>24</b>
<b>4 METODIKA</b>	<b>25</b>
4.1 Použitá metodika	25
4.1.1 Techniky sběru dat	25

4.2 Výzkumný soubor	26
4.3 Analýza dat	28
<b>5 VÝSLEDKY</b>	<b>29</b>
5.1 Město Nýřany	29
5.2 Popis sociálně vyloučených lokalit	30
5.2.1 Vyloučená lokalita 1	30
5.2.2 Vyloučená lokalita 2	31
5.2.3 Vyloučená lokalita 3	31
5.2.4 Vyloučená lokalita 4	32
5.3 Krátké kazuistiky komunikačních partnerek	32
5.3.1 Komunikační partnerka 1 – paní E.	32
5.3.2 Komunikační partnerka 2 - paní N.	33
5.3.3 Komunikační partnerka 3 - paní J.	33
5.3.4 Komunikační partnerka 4 – paní H.	34
5.3.5 Komunikační partnerka 5 - paní V.	34
5.4 Krátké představení pracovníků SPOD	35
5.4.1 Pracovnice OSPOD paní D.	35
5.4.2 Pracovnice OSPOD paní Š.	35
5.4.3 Pracovnice OSPOD paní J.	35
5.4.4 Pracovnice OSPOD paní A.	35

5.4.5 Pracovnice OSPOD paní P.	35
5.5 Hodnocení výzkumných otázek	36
5.5.1 Výzkumné otázky	36
5.5.2 Porovnání informací od obou výzkumných souborů	40
<b>6 DISKUZE</b>	<b>46</b>
<b>ZÁVĚR</b>	<b>51</b>
<b>ZDROJE</b>	<b>53</b>
Knižní zdroje	53
Internetové zdroje	55
<b>SEZNAM POUŽITÝCH OBRÁZKŮ A TABULEK</b>	<b>58</b>
Seznam obrázků	58
Seznam tabulek	58
<b>PŘÍLOHY</b>	<b>60</b>
Seznam příloh	60
<b>SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK</b>	<b>84</b>



## ÚVOD

Téma bakalářské práce “Intervence orgánu sociálně právní ochrany dětí v rodinách žijících ve vyloučených lokalitách v působnosti MěÚ Nýřany“ jsem si vybrala, neboť jsem zaměstnána na Městském úřadě Nýřany na odboru sociálních věcí a zdravotnictví jako referentka odboru sociálních věcí. Do rodin s dětmi, které žijí ve vyloučených lokalitách, docházím v rámci své pracovní činnosti téměř pravidelně, snažím se pomáhat řešit jejich problémy.

Podle posledních statistik žije v České republice až 115 tisíc obyvatel ve zhruba 606 sociálně vyloučených lokalitách ve 297 městech a obcích. Sociální vyloučení je dynamickým jevem, který se neustále proměňuje. Statistiky uvádějí, že od roku 2005 se počet lokalit zdvojnásobil. Počet obyvatel v nich žijících se zvýšil o polovinu. V těchto nepříznivých podmínkách se však čím dál více ocitají chudí včetně rodin s dětmi.

V bakalářské práci hodlám nalézt historické kořeny vzniku těchto lokalit a najít nejčastější rizikové faktory, které rodiny negativně ovlivňují. Přála bych si odhalit nejčastější problémy rodin s dětmi ve vyloučených lokalitách a zaměřit se na sociální práci v rodinách s dětmi, které žijí ve vyloučených lokalitách v působnosti MěÚ Nýřany. Chci poukázat na multidisciplinární spolupráci v sanaci těchto rodin a věnovat se jednotlivým metodám sociální práce, které jsou zde v praxi uplatňovány. Bakalářská práce se skládá ze dvou částí – teoretické a praktické.

Teoretická část se věnuje základním pojmům - sociální vyloučení, vyloučená lokalita, sociální práce, multidisciplinární spolupráce, případová konference - a zaměřuje se na popis role sociálního pracovníka.

Praktická část vychází z teoretické části a využívá dva výzkumné soubory. Byla realizována formou případové studie, kdy byla potřebná data získávána prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů se členy těchto rodin a dále vychází z rozhovorů

s pracovníky úřadu. Praktická část se snaží nalézt nejčastější problémy, se kterými se nejvíce potýkají rodiny s nezletilými dětmi, které v těchto lokalitách žijí.

Cílem bakalářské práce je zmapovat problémy rodin s dětmi žijícími ve vyloučených lokalitách Nýřanska. Zjistit, s jakými problémy se nejvíce setkávají rodiny s dětmi, které žijí v sociálně vyloučených lokalitách v působnosti MěÚ Nýřany. Jak a zda vůbec chtějí svoji situaci řešit, co by chtěly tyto rodiny ve svém životě změnit, jaké změny očekávají. Zjistit, jaké jsou nejčastější typy intervence sociálních pracovníků v těchto rodinách.

# TEORETICKÁ ČÁST

## 1 SOCIÁLNÍ VYLOUČENÍ (SOCIÁLNÍ EXKLUZE)

### 1.1 Historie

*Termín sociální exkluze byl a je spojován právě s francouzskou sociologií. Od poloviny šedesátých let až do poloviny let sedmdesátých je tento termín používán pro označení individuálního životního neúspěchu, který nápadně kontrastuje s rostoucím blahobytem zbytku společnosti. Výrazu se používá pouze ojediněle a výhradně jen jako synonyma bída a marginality (J. Keller, 2014). Až do poloviny sedmdesátých let 20. století platila exkluze (tehdy se jí říkalo také inadaptace, což je termín z oblasti medikosociální a administrativní) jen za okrajový sociální problém (J. Keller, 2014). Předpokládalo se, že lidé ohrožení sociálním vyloučením budou postupně vpraveni do fungující společnosti, tak jak se ustavila během třiceti úspěšných poválečných let (J. Keller, 2014).*

Podrobněji historii sociálního vyloučení popisuje Kajanová, kdy hovoří o počátcích tohoto pojmu v 70. letech 20. století ve Francii. Pojem sociální exkluze byl tehdy použit pro určitou situaci specifických skupin obyvatel v chudobě, kteří byli vyloučeni ze sociálního systému. Uvádí, že na světových univerzitách jsou následně zakládána speciální centra, která se touto problematikou zabývají. Tento jev vystupuje do popředí především v 90. letech, což souvisí se změnami v ekonomice v evropských zemích, které nastaly v kontextu nárůstu nezaměstnanosti a krizí sociálního státu (Kajanová, 2017).

*I když jev je již pojmenován, zachází se s ním velice volně. Spolu s jinými výrazy je používán pro označení životního neúspěchu (J. Keller, 2014, s.7).*

## 1.2 Sociální vyloučení

Třebaže se pojem sociální vyloučení používá v běžné komunikaci, odborná literatura stále nemá jeho jednoznačnou definici.

Zákon o sociálních službách definuje tento pojem jako *vyčlenění osoby mimo běžný život společnosti a nemožnost se do něj zapojit v důsledku nepříznivé sociální situace* (Zákon č. 108/2006 Sb., O sociálních službách). Sociální vyloučení chápeme jako proces, kdy dochází k vytěšňování jednotlivců nebo celé skupiny na okraj společnosti, a tak nemají zdroje, které jsou pro ostatní dostupné. Jedná se především o zaměstnání, bydlení, sociální ochranu, zdravotní péči a vzdělání (Brož et. al., 2007).

Další podrobnější definici tohoto pojmu má ve svém Slovníčku pojmů společnost Člověk v tísní: *„Sociálně vyloučení jsou odříznuti od institucí a služeb, sociálních sítí a vzdělávacích příležitostí. Projevem sociálního vyloučení je tedy například dlouhodobá nezaměstnanost, závislost na sociálních dávkách, život v prostorově vyloučených částech obcí, nízká kvalifikace, špatný zdravotní stav, rozpad rodiny či ztráta sebeúcty. Jako adaptace na podmínky sociálního vyloučení se často vytváří specifické hodnoty a normy, mezi něž patří například důraz na přítomnost, neschopnost plánovat do budoucna, pocity beznaděje a bezmocnosti či přesvědčení, že člověk nemůže ovlivnit vlastní sociální situaci“* (Šance dětem © Obecně prospěšná společnost Sirius, 2009-2011).

Joanna Mack hovoří o sociálním vyloučení jako o složitém a multidimenzionálním procesu, kdy hovoří o nedostatku či odmítnutí zdrojů, práv, zboží a služeb, a neschopnosti podílet se na normálních vztazích a činnostech, jaké má většina jedinců ve společnosti, jak v ekonomické, sociální, kulturní nebo politické sféře. Hovoří o tom, že to ovlivňuje kvalitu života jednotlivce a spravedlnost a soudržnost společnosti v rámci celku (Poverty and social exclusion, 2016).

Na stránkách společnosti GSDRC je uvedena další definice, která také o sociálním vyloučení hovoří jako o procesu, který je znázorněn na obrázku č. 1. Tento proces může

obsahovat systematické odmítnutí nároků na zdroje a služby, může popírat práva účastnit se za rovných příležitostí v sociálních vztazích, v hospodářské, sociální, kulturní nebo politické oblasti. Tyto procesy se mohou vyskytovat v různých úrovních – uvnitř domácností, vesnic, měst, států, ale i celosvětově. Pokud existuje rozdíl v sociálních vztazích, pak vystupuje otázka, kdo má pravomoc definovat, kdo definuje a kdo je definován, a to se stává místem konfliktu (GSDRC, 2015).

Brandová a Kajanová uvádějí, že sociální vyloučení je jedním z nejnaléhavějších sociálních problémů v současné České republice, kde je stavěno na dříve používaném pojmu chudoba. Třebaže sociální vyloučení obsahuje mnoho cílových skupin, v České republice je téměř výhradně hovořeno o romské menšině (Journal of Nursing, Social Studies, Public Health and Rehabilitation, 2015). Kajanová dále upozorňuje, že by byla chyba zevšeobecňovat tento problém jen na Romy. Bohužel v praxi toto často slyšíme jako „*sociálně exkludovaná romská lokalita*“. Dochází k tomu, že sociální exkluze je spojena převážně s romskou otázkou (Kajanová, 2017). Společnost GAC spol. s r.o. ve své analýze zmiňuje, že sociální vyloučení nastává v okamžiku, kdy člověk čelí množství problémů jako jsou zaměstnanost, diskriminace, nízká kvalifikace, nízké příjmy, špatná kvalita bydlení, špatný zdravotní stav či rozpad rodiny. Vzájemná a provázaná kombinace těchto problémů pak vytváří bludný kruh, ze kterého je pro tyto osoby obtížné či nemožné se vymanit (GAC, 2015).

Sociální vyloučení nemusí být jen nedobrovolné. Tak je tomu v převážné většině. Může být i dobrovolné, například dobrovolné odloučení privilegovaných nebo odlišných, kteří si chtějí uchovat vlastní kulturu, způsob života či náboženství, popřípadě těžit ze společně sdíleného sociálního a kulturního bohatství, kterým zbytek společnosti nedisponuje (Mareš, 2008).

Ukazatele sociální exkluze lze rozdělit do následujících skupin: chudoba a přístup k sociální ochraně, vzdělání, zaměstnání a rekvalifikace, pracovní podmínky, bydlení, zdraví, služby sociální péče a komunitní služby (Keller, 2014).

**Obr. č. 1: Past sociálního vyloučení**



Zdroj: ŠVEC J.: Příručka pro sociální integraci, 2010

### 1.3 Vyloučená lokalita

Organizace Člověk v tísni označuje lokalitu jako sociálně vyloučenou, když splňuje alespoň několik parametrů sociálního vyloučení: prostorové vyloučení, nedostatek pracovních příležitostí, nedostatek příležitostí k dosažení dostatečného vzdělání, které by zajistilo dostupnost práce, nevyhovující bydlení, špatný hygienický stav budov, chudé prostředí, vyšší kriminalita, skupinové znevýhodnění chudobou a diskriminací, nedostatečný přístup k informacím, nízké vzdělání, špatné mínění okolí o lokalitě, absence sociálních vztahů mimo lokalitu, nedostupnost standardních služeb a zábavy, nemožnost sociálního vzestupu či odchodu z lokality (©Člověk v tísni, o.p.s.).

Sociálně vyloučená lokalita s výše uvedenou charakteristikou a problémy je nejviditelnějším projevem sociálního vyloučení (©Člověk v tísni, o.p.s.).

Třebaže v letech 2012 až 2016 Ministerstvo práce a sociálních věcí investovalo 60 miliard korun do podpory bydlení, i nadále se prohluboval problém sociálního vyloučení. I v dalších letech Ministerstvo práce a sociálních věcí vyčlenilo na podporu bydlení velké částky, přesto vzrostl počet sociálně vyloučených lokalit. Dle statistik MPSV v roce 2006 existovalo v České republice 310 těchto lokalit, ve kterých žilo 80 000 lidí, ale v roce 2015 šlo už o více než 600 sociálně vyloučených lokalit se 115 000 obyvateli (Český rozhlas©1997 - 2019).

#### **1.4 Skupiny ohrožené sociálním vyloučením**

Podle předsedkyně Společnosti sociálních pracovníků České republiky Věry Novotné jsou nejohroženějšími a nejzranitelnější: osoby dlouhodobě nezaměstnané, ale i absolventi škol při prvním nástupu do zaměstnání, osoby zdravotně znevýhodněné, osoby pečující o zdravotně postiženého člena rodiny, osoby starší, blížící se věku 50. let, rodiče pečující o malé děti, osoby opouštějící různé instituce, například děti a mladí dospělí po odchodu z dětských domovů nebo výchovných ústavů, osoby po výkonu trestu odnětí svobody, cizinci a příslušníci menšin, osoby závislé a prostituující (Novotná, 2003).

## 2 SOCIÁLNÍ PRÁCE

### 2.1 Vývoj sociální práce

První zmínky v písemné podobě o sociální práci nalézáme již ve středověku. Jakousi prvotní sociální práci vykonávala církev, když zakládala chudobince a špitály.

V 16. století jsou měšťanstvem zakládány sirotčince. V roce 1863 vešel v platnost tzv. domovský zákon, který ukládal obcím poskytnout péči chudým občanům. V době industrializace v 19. stol., kdy došlo k nárůstu žebráctví a kriminality mládeže, vyvstala potřeba nových forem sociální práce. V roce 1948 došlo k rozsáhlým změnám, kdy díky politické situaci v ČR přešla péče o občany na stát. Stát tehdy předpokládal, že zmizí chudoba i nezaměstnanost a sociální práce již nebude potřebná. V 60. letech 20. století však vlivem situace dochází k obnově sociální práce. Sociální práce se stává vědním oborem. V 70. letech se sociální práce zaměřuje spíše na starší občany. Po roce 1989 byla nutná změna, a to díky problémům s prostitucí, bezdomovectvím a integrací propuštěných vězňů. Vyvstala nutnost hledat nové přístupy k sociální práci. V 90. letech se sociální práce orientuje na osoby zdravotně postižené a staré lidi. Narůstá však potřeba řešení problémů drogově závislých a mládeže s patologickým chováním, proto dochází k rozvoji programů sociální práce na ulici. Ve společnosti objevují stále nové problémy, proto nemůže být sociální práce jednoznačná (Matoušek, 2012).

Pojem sociální práce se snažilo vymezit již mnoho autorů. Použiji definici ze Slovníku sociální práce, kde je uvedeno: *Sociální práce je společenskovední disciplína i oblast praktické činnosti, jejímž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů (chudoby, zanedbání výchovy dětí, diskriminace určitých skupin, delikvence mládeže, nezaměstnanost aj.). Sociální práce se opírá jednak o rámec společenské solidarity, jednak o ideál naplňování individuálního lidského potenciálu* (Matoušek, 2016).



## 2.2 Sociální pracovník

Jako reakce na nezbytnost řešit výše uvedené nepříznivé sociální poměry ve společnosti vznikla profese sociálního pracovníka. Sociální pracovník pomáhá najít východisko z nepříznivých sociálních situací. Činí tak prostřednictvím práce s jednotlivcem, skupinou či celou komunitou (Hanuš, 2007). *Sociální pracovníci pomáhají jednotlivcům, rodinám, skupinám i komunitám dosáhnout nebo navrátit způsobilost k sociálnímu uplatnění. Kromě toho pomáhají vytvářet pro jejich uplatnění příznivé společenské podmínky. Sociální práce je hlavním přístupem při poskytování sociální pomoci* (Matoušek, 2016).

Zákon o sociálních službách definuje sociálního pracovníka takto: „*Sociální pracovník vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb* (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách).

Dle Gulové se sociální pracovník setkává s lidmi sociálně vyloučenými, kteří nemají motivaci ke změně své náročné situace. Neuvěřitelně složité životní situace a problémy mají mnozí z nich. Odborník, který pomáhá s řešením těchto náročných situací, by měl umět využívat široké spektrum dovedností a mít dispozici pro práci s klientem. Dlouholetou praxí sociálního pracovníka získaná empatie a profesionalita vede k osamostatnění klienta (Gulová, 2011).

Vodáčková popisuje sociálního pracovníka z pohledu krizové intervence tak, že *sociální pracovník je zvyklý více uvažovat o změnách v klientově vnějším světě a někdy ho do takových změn nutí, i když to může být v klientově příběhu podružné*“ (Vodáčková, 2012).

Dle Hanuše sociální pracovník bojuje za zlepšení lidské společnosti, a to prací s jednotlivcem, skupinou lidí či komunitou. Sociální pracovník přispívá ke zlepšení narušených sociálních vztahů v přirozeném prostředí, učí jednotlivce životním postojům a chování, pomáhá člověku ke svobodnému životu v demokratické a svobodné lidské společnosti (časopis Sociální práce 1/2007).

### **2.3 Sociálně právní ochrana dětí – SPOD**

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, hovoří o hlavním hledisku sociálně-právní ochrany, kterým je zájem a blaho dítěte s přihlédnutím k širšímu sociálnímu prostředí dítěte (zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí).

Tento zákon dále uvádí, že sociálně-právní ochrana se zaměřuje zejména na děti, jejichž rodiče zemřeli či neplní povinnosti plynoucí z jejich rodičovské odpovědnosti nebo dostatečně nenaplňují práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti. Na děti, o které pečuje jiná osoba, která je odpovědná za jejich výchovu, a dále na děti, které vedou zahálčivý nebo nemravný život tzn. že zanedbávají školní docházku příp. nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, jsou ohroženy závislostí, žijí se prostitutí, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky podle zákona upravujícího přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití. V hledáčku sociálně-právní ochrany jsou i děti, které se opakovaně dopouštějí útěků, či na kterých byl spáchán trestný čin a které jsou umístovány do zařízení, či které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami (Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí).

Orgán sociálně-právní ochrany dětí je povinen takové děti vyhledávat, působit na jejich rodiče, aby plnili své rodičovské povinnosti, a projednávat s nimi odstranění nedostatků v jejich péči. Stejně tak by měl i projednávat s dítětem nedostatky v jeho chování (Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí).

Orgán sociálně-právní ochrany dětí sleduje, zda je zamezováno v přístupu dětí do prostředí, které je pro ně ohrožující. Poskytuje nebo zprostředkovává rodičům na jejich žádost poradenství při uplatňování nároků dítěte (Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí).

#### **2.4 Úloha sociální pracovníka v rodinách s dětmi ve vyloučených lokalitách**

Kajanová konstatuje, že veškerá literatura a koncepce zabývající se sociální exkluzí a sociální prací dochází k závěru, že výsledkem sociální práce u obyvatel vyloučených lokalit by měla být jejich inkluze. Inkluze je však nemožná, pokud nedojde ke změně prostoru, který tito lidé obývají. Sociální práce by tedy měla směřovat především na bytové podmínky a možnosti opuštění vyloučené lokality. Velmi často však dochází k tomu, že se sociální pracovník zaměřuje na zlepšování kvality života klienta v prostředí vyloučené lokality, neboť je to mnohdy jediná možná intervence (Kajanová, 2017).

Agentura pro sociální začleňování vydala publikaci a metodiku, kde chce ukázat, že lze zvládnout obtížnou situaci rodiny ve vyloučené lokalitě, kde je základním stavebním prvkem trpělivá, systematická a respektující práce s rodinou, do které bude zapojen státní i neziskový sektor. Nejdůležitější je, aby sociální pracovník dokázal vyhodnotit rizikovou situaci v rodině a dokázal posoudit, co nejvíce negativně ovlivňuje životní situaci rodiny. Sociální pracovník musí rozpoznat míru nerovnováhy ve vnitřním i vnějším prostředí rodiny. Porozumění a adekvátní intervence v rodině je pak nástrojem, kterým může sociální pracovník snížit míru ohrožení jednotlivých rodin (ASZ © 2014). Problém často bývá, že klienti svá skutečná přání schovávají do frází, o kterých se domnívají, že je sociální pracovník chce slyšet (Kajanová, 2017). Štělková uvádí, že pro konkrétní cílové skupiny je zapotřebí obecnějších i speciálních znalostí a dovedností. Sociální pracovník by měl v každém případě umět směřovat klienty na další specializované služby. Je nutné mít na paměti, že odpovědnost za svůj život a sociální situaci má sám klient. Úkolem sociálního pracovníka je reagovat

na zakázku a potřeby klienta, který pomoc žádá. Také je důležité vědět, že úkolem sociálního pracovníka je pomáhat, nikoliv činit zázraky (časopis Sociální práce 1/2017). Charakteristické pro sociálně vyloučené lokality je odebírání dětí do institucionální péče, převážně ze sociálních důvodů či z důvodu velkého výskytu sociálně patologických jevů. Kvalitní práce pracovníků OSPOD je velmi důležitá pro minimalizaci rizik souvisejících se sociálně-právní ochranou dětí. Tato kvalitní práce je spojena i s ochotou účinně spolupracovat s ostatními odborníky v oblasti sociálně-právní ochrany dětí. Tyto multidisciplinární vztahy je zapotřebí budovat dlouhodobě (ASZ © 2014).

## **2.5 Multidisciplinární spolupráce**

Rodina je v mnoha případech vystavena komplexu problémů. Ty jsou velmi často propojené a na sobě závislé. Vzniká tak síť problémů, které jeden sociální pracovník nedokáže sám zvládnout, proto spolupracuje s dalšími službami (ASZ © 2014).

Rozdělení úloh sociálního pracovníka se věnoval i Řezníček. Ten vidí sociálního pracovníka v několika rolích, a to jako pečovatele nebo poskytovatele služeb, jako zprostředkovatele služeb, jako učitele sociální adaptace, jako poradce či terapeuta, jako případového či personálního manažera a také jako administrátora (Řezníček, 2000).

Má-li pracovník OSPOD zabezpečit rodině ty nejlepší služby, pak je zapotřebí vytvořit multidisciplinární tým. Multidisciplinární tým má významné uplatnění při zajišťování nejlepšího zájmu dítěte (Sešit sociální práce, 3/2015).

Multidisciplinární tým může mít různé členy, kteří by měli zajistit koordinovanou podporu rodině. Nejčastěji to bývá sociální pracovník OSPOD, zástupce poskytovatele sociálních služeb zaměřených na práci s rodinou či dítětem, psycholog, zástupce školského zařízení, odborný lékař. Kvalita spolupráce závisí na kvalitě práce celého multidisciplinárního týmu. Jsou kladeny vysoké nároky na odbornost každého člena,

jeho týmové spolupráce a osobnostní předpoklady (Šance dětem © Obecně prospěšná společnost Sirius, 2009-2011).

Multidisciplinarita je předpokladem objektivního vyhodnocení situace ohrožené rodiny a zároveň přispívá k úspěšnější práci s rodinou. Jednak je přínosná pro rodinu, tak i pro zúčastněné subjekty, včetně OSPOD, neboť přináší rozdílné náhledy a postoje k řešení situace (ASZ © 2014).

## **2.6 Nejčastější témata multidisciplinární spolupráce**

Mezi nejčastější témata, s nimiž se při práci s ohroženou rodinou setkáváme, patří například: ohrožení chudobou či sociálním vyloučením – dluhy, bydlení, hospodaření s financemi, nezaměstnanost, lichva, vyplácení sociálních dávek, nedostatek rodičovských kompetencí, vztahové problémy v rodině – rozvody, domácí násilí, výchovné problémy a problémy dětí ve škole - záškoláctví, toxikománie, kriminalita dětí, prostituce, odebrání dětí do ústavního zařízení a podpora rodičů v dosažení návratu dítěte do rodiny, zdravotní problémy a hygiena a sociokulturní znevýhodnění rodiny (ASZ © 2014).

Podpora ohrožené rodiny se hlavně týká stránek rodičovství. Zjednodušeně lze konstatovat, že pokud rodina žije na hranici životního minima a hrozí jí ztráta bydlení, pak často rodiče ztrácejí zájem o výchovné a vztahové podněty vůči svému dítěti (Šance dětem © Obecně prospěšná společnost Sirius, 2009-2011).

Dle Úlehly se sociální pracovník snaží vést dialog mezi potřebami klientů a tím, co si ve svých normách přeje společnost (Úlehla, 2009).

## **2.7 Používané přístupy k sociální práci**

Matoušek vymezuje klasické i nové metody sociální práce, které třídí do kategorií. Případová práce (poradenství, krizová intervence, mediace), práce se skupinou (skupinová práce, streetwork), práce s dětmi a rodinou a management (řízení, supervize, hodnocení sociální práce, etické aspekty, vyhoření) (Matoušek, 2013).

Kajanová hovoří o tom, že každá lokalita je specifická (Kajanová, 2017). Z toho vyplývá i přístup sociální práce k řešení problémů v dané lokalitě. Jak uvádí GAC, obvykle mají společný problém - horší dostupnost základní občanské vybavenosti (GAC, 2016). O vyloučené lokalitě podle Kajanové nelze hovořit jako o komunitě, ale spíše jako o společenství osob, obvykle v širším příbuzenském vztahu (Kajanová, 2017).

Komunitní práce je tak značně omezená, ne-li vyloučená. Běžné situace každodenního života řeší rodina svépomocí za pomoci profesionálů. S obyvateli vyloučených lokalit pracují také různé nestátní neziskové organizace, které se převážně věnují konkrétním činnostem, zejména práci s mládeží (Kajanová, 2017).

Antiopresivní přístup je hojně používán při sociální práci se sociálně vyloučenými, při práci s jednotlivcem, rodinou, skupinou i komunitou. Je potřeba, aby při sociální práci byl brán zřetel na emoční stránku klienta, na jeho jedinečnost, jeho specifické potřeby (Matoušek a kol., 2013). Významným prvkem antiopresivního přístupu je analýza klientovy situace (assessment). Je zapotřebí shromáždit co největší množství informací, aby mohl být vytvořen ucelený názor na situaci (Kajanová, 2017).

Případová práce vychází z pochopení jedince, ale také z porozumění rodině, společnosti, kultuře a znalosti dostupných služeb, které umožňují zbavit se nedůstojných životních podmínek (Matoušek a kol., 2013). Případová práce (casework) zahrnuje práci s dětmi a mládeží a jejich rodinami, zahrnuje posouzení silných stránek rodiny a potřeb rodiny, vypracování plánů na plnění potřeb rodiny, provádění a monitorování plnění plánů (Child Welfare Information).

## **2.8 Případová konference**

Metodické doporučení MPSV charakterizuje případovou konferenci jako „*odbornou diskusi zainteresovaných subjektů nad konkrétním případem ohroženého dítěte nebo jeho rodiny; účelem je rychlé a úplné vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny s cílem nalézt optimální řešení. Setkání se uskuteční určení odborníci za účelem řešení*

*konkrétního problému, uskutečňuje se za/bez účasti dítěte a jeho rodiny nebo osob odpovědných za výchovu dítěte“ (Metodické doporučení MPSV, 2010).*

Díky případové konferenci je možné rychle reagovat na vzniklou situaci ohroženého dítěte nebo jeho rodiny. Dokáže pomoci vyhodnotit situaci a nalézt optimální řešení, vytvořit osobní kontakty a podpůrnou síť, koordinovat péči a získat nástroj pro kontrolu plnění domluvených kroků (Metodické doporučení MPSV, 2010).

# **PRAKTICKÁ ČÁST**

## **3 CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY**

K námětu mé bakalářské práce a celkové problematice práce s rodinami s dětmi žijícími v sociálně vyloučených lokalitách velmi přispělo moje zaměstnání, kdy si při jeho výkonu uvědomuji, že ne vždy jsou sociálním pracovníkům známy podrobné informace o rodině, které mohou někdy i rozklíčovat problémy rodiny.

Cílem práce je zmapovat problémy rodin s dětmi žijícími ve vyloučených lokalitách Nýřanska. Zjistit, s jakými problémy se nejvíce setkávají rodiny s dětmi, které žijí v sociálně vyloučených lokalitách v působnosti MěÚ Nýřany. Jak a zda vůbec chtějí svoji situaci řešit, co by chtěly tyto rodiny ve svém životě změnit, jaké změny očekávají. Zjistit, jaké jsou nejčastější typy intervence sociálních pracovníků v těchto rodinách.



## **4 METODIKA**

### **4.1 Použitá metodika**

K získání potřebných údajů jsem využila kvalitativní výzkum, který umožňuje zaznamenat téměř vše, co se v prostředí, kde je rozhovor prováděn, odehrává. Během celého výzkumu musí být dodržována etická pravidla (Hendl, 2016).

Podle Hendla se kvalitativní výzkum vyznačuje tím, že je na začátku výzkumníkem zvoleno téma a poté si stanoví výzkumné otázky. Hendl uvádí, že kvalitativní výzkum se vyznačuje dlouhodobostí, intenzivností a podrobným zápisem. Kvalitativní výzkumníci se soustřeďují spíše na subjektivní svět osob, na ten, který existuje v jejich mysli (Hendl, 2016).

Hendl také píše, že důležitou etickou zásadou je získat informovaný souhlas od informantů. V praxi je nutné účastníky výzkumu informovat o cíli výzkumu, o jeho průběhu a o dalších skutečnostech spojených s výzkumem (Hendl, 2016).

#### **4.1.1 Techniky sběru dat**

Jako hlavní techniku sběru dat jsem použila polostrukturovaný hloubkový rozhovor. Snažila jsem se i o narativní rozhovory. Rozhovory týkající se problematiky rodin s dětmi trvale žijícími v sociálně vyloučených lokalitách byly realizovány na podkladu předem připravených otevřených i uzavřených otázek. Využila jsem i pozorování, neboť jak uvádí Gavora, pozorováním se obvykle odhalují nové, nepředpokládané či skryté skutečnosti a souvislosti. Rozhovor dle Gavora klade i menší nároky na iniciativu (Gavora, 2010).

Jsem přesvědčena, že kvalitativní výzkum byl vzhledem k tématu a k cílům mé práce nejlepší možnou metodou.

Jak uvádí Surynek, Komárková a Kašparová, kvantitativní výzkum je vhodné použít, pokud se zkoumají sociální nebo sociálně patologické jevy, jež jsou relativně

jednoduché a již poznané. Nesleduje se, zda existují, a co je jejich obsahem. Ani to, s kterými jevy by mohly souviset (Surynek, Komárková, Kašparová, 2001).

Nezvolila jsem kvantitativní výzkum i za předpokladu, že je nepochybné a dá se říci i jisté, že pokud bych například zvolila metodu dotazníku, pak návratnost dotazníků by byla velice nízká. Je pravděpodobné, že by respondenti z vyloučených lokalit požadovali součinnost při vyplňování dotazníku, takže by vlastně probíhal rozhovor. Pak je tu i domněnka, že by se respondenti ve vyloučených lokalitách dotazníky ani nezabývali.

Veškeré rozhovory probíhaly přímo v domácnostech komunikačních partnerek ve vyloučených lokalitách. Sběr dat byl prováděn v měsících březnu a dubnu 2019.

Získaná data byla se souhlasem komunikačních partnerů podrobně doslovně písemně zaznamenávána.

Považovala jsem za zajímavé porovnat sdělené informace od obyvatelek vyloučených lokalit s názory sociálních pracovníc, které v těchto lokalitách intervnují. Proto byly nad rámec zadání práce ještě provedeny pohovory s 5 pracovnícemi OSPOD.

#### **4.2 Výzkumný soubor**

Výzkumný soubor jsem utvořila z 5 žen, které žijí ve vyloučených lokalitách a zde vychovávají své děti. S komunikačními partnerkami bylo hovořeno v jejich bytech, aby se měly možnost cítit komfortně a byl zachován přirozený kontext prostředí. Vyloučené lokality, ve kterých byly prováděny rozhovory, se nacházejí v působnosti MěÚ Nýřany, proto jsou zde pro vytvoření představy o prostředí uvedeny i informace o historii města a některých vyloučených lokalitách.

Druhý výzkumný soubor tvořily sociální pracovníce OSPOD. S těmi byly pohovory prořízeny na jejich pracovišti. Během jejich výkonu práce jsem se jich dotazovala na jejich zkušenosti z praxe s intervencí v rodinách žijících v sociálně vyloučených lokalitách.

Komunikační partnerky obou výzkumných souborů byly zvoleny metodou samovýběru, kdy ta je založena na dobrovolnosti. Dobrovolnosti sdělit osobní informace, názory a dobrovolném zapojení se do výzkumu (Hendl, 2016).

V rámci této metody byla oslovena skupina účastníků výzkumu a bylo na jejich rozhodnutí, zda se budou účastnit či nikoliv. Domnívám se, že velkou výhodou pro mé dotazování bylo, že veškeré tyto rodiny znám a ony znají mě. Obdobně tak u sociálních pracovníc, které jsou mými kolegyněmi. Myslím, že i to bylo důvodem jejich ochoty zapojit se do výzkumu.

Nejprve jsem všechny informantky seznámila s cílem mé bakalářské práce. Vysvětlila jsem jim způsob využití jimi sdělených informací a zaručila anonymitu. Vědí, že mi mohou důvěřovat, proto neměly problém se sdělováním informací. Pro mě osobně bylo velkým překvapením, když informantky z prvního souboru sdělovaly informace, které nesdělily během průběhu spolupráce s OSPOD. Zřejmě pro ně bylo spouštěčem pro sdělování informací, že se někdo zajímá o ně samé, přišel si popovídat, nepřišel úředně.

Z rozhovorů s informantkami z prvního výzkumného souboru vyplynuly podstatné informace, jakým způsobem se tito lidé dostali do sociálně vyloučené lokality, v jakých podmínkách zde žijí, kolik platí za ubytování a jaké problémy řeší nejčastěji.

Při pokládání otázek komunikačním partnerům se může stát, že se tazatel dotkne pro komunikační partnery citlivého tématu, proto je důležité, aby měl pak komunikační partner dostatečný prostor pro vyjádření svých pocitů a uvolnění (Hendl, 2016). Při rozhovorech s komunikačními partnerkami z obou souborů nedošlo k otevření žádného pro ně emočně citlivého tématu.

Rozhovory s informantkami druhého výzkumného souboru poskytly i náhled na pracovní náplň pracovníka OSPOD.

### **4.3 Analýza dat**

Analyzování dat bylo provedeno metodou trsů. Jedná se o uspořádání dat (výroků) do skupin na základě jejich podobnosti (překryvu), např. tematický překryv, časový překryv, prostorový překryv (Hendl, 2016).

Tak vzniknou obecnější kategorie. Společným znakem bývají části, které se týkají pouze jednoho úzce vymezeného tématu. Pomocí kategorizace vybraných základních jednotek se vytváří jednotky obecnější (Hendl, 2016).

Stejně tak Miovský uvádí, že základní princip metody utváření trsů je založen na srovnávání dat a má rozměr určité posloupnosti, protože v ní díky kategorizaci základních jednotek vytváříme jednotky obecnější (Miovský, 2006).

## **5 VÝSLEDKY**

Následujícími informacemi bude přiblíženo prostředí a specifika lokalit, kde komunikační partnerky z prvního výzkumného souboru žijí se svými rodinami a komunikační partnerky druhého výzkumného souboru vykonávají své povolání.

### **5.1 Město Nýřany**

Nýřansko patří jako zcela specifická enkláva k severnímu Plzeňsku. Nýřansko je spjaté od 2. poloviny 19. století s těžbou černého uhlí. Rovinatou krajinu Nýřanska člení odvalové haldy hlušiny po dolování uhlí v minulosti (vyletník, 2019).

První zmínky o obci Nýřany možno nalézt v historických pramenech, kdy uvádějí léta 1202 – 1210. Pouhou náhodou zde byla nalezena kolem roku 1830 podpovrchová ložiska uhlí. Zahájení těžby uhlí zapříčinilo rozvoj do té doby malé obce. Došlo k velkému přílivu obyvatel díky pracovním příležitostem. K rozkvětu obce vedlo i to, že v roce 1861 byla zprovozněna Česká západní dráha z Plzně do Domažlic. V 70. letech 19. století započala výstavba bytů pro horníky (tzv. kolonie), vznikaly hornické osady. V roce 1880 pracovalo ve zdejších dolech 9.300 horníků. V roce 1995 byla těžba na Nýřansku ukončena. Mnohé hornické osady si zachovaly svůj charakter dodnes (město Nýřany).

Město Nýřany leží 12 km severně od krajského města Plzeň. Městský úřad Nýřany je úřad obce s rozšířenou působností. Úřad zajišťuje výkon státní správy dle zvláštních předpisů v tzv. přenesené působnosti (město Nýřany 2019).

Výměra správního obvodu čítá 62 752 ha, tj. 8,3 % území celého Plzeňského kraje. S hustotou 135 obyvatel na 1 km<sup>2</sup> je na třetím místě mezi nejvíce zalidněnými správními obvody v Plzeňském kraji. Do správního obvodu Městského úřadu Nýřany patří 54 obcí (město Nýřany). Dnes se již černé uhlí na Nýřansku netěží, ale v okolí města Nýřany bylo vystavěno mnoho průmyslových výrobních hal, které přinášejí velkou škálu pracovních příležitostí.

## **5.2 Popis sociálně vyloučených lokalit**

### **5.2.1 Vyloučená lokalita 1**

Zřejmě nejznámější lokalita na jižním okraji obce Nýřany, viz obrázek č. 2 v přílohách.

Z vyprávění matrikářky města se dozvídám, že původně zde bylo postaveno 5 přízemních řadových domů pro horníky. Postupně, jak horníci stárli a odcházeli, domy chátraly, byly prázdné a pro nové obyvatele nevyhovující.

Po roce 1960 se do Nýřan přestěhovaly silné romské rodiny ze Slovenska, které na rozdíl od místních rodin měly o tyto byty zájem.

Dnes jsou tyto rodiny považovány za starousedlíky. Žijí zde již i další generace těchto rodin. Pokud se do této lokality nastěhovali, mají jen velmi omezenou možnost získat ve městě jiný městský byt.

Jedná se převážně o byty 4. a 5. kategorie o velikosti 1+ KK či 1+1, tomu odpovídá i výše nájemného. I tak mnohé rodiny na nájemném dluží. Nájemníci zde mají trvalý pobyt. Některé osoby zde nejsou hlášeny. Domy jsou neudržované, poničené. Město již nehodlá do těchto domů investovat.

Po roce 1989 byly domy státem převedeny do majetku města Nýřany. Město je začalo využívat jako nájemní byty. Byty byly přidělovány podle pořadníku. Bylo rozhodnuto o demolici 3 domů. Zdroj vody je pouze ve společné umývárně. Teče pouze studená voda. Sprchy zde nejsou. Pokud chtějí nájemníci bytů provést základní hygienu, musí si nanosít vodu do kuchyně, ohřát v hrncích na sporáku a přelít do vaničky. Obdobný postup je při vaření či mytí nádobí. Obyvatelé města nejeví o tyto byty zájem.

Ve městě je veškerá občanská vybavenost. Z lokality je velmi dobrá dostupnost do centra města. Děti navštěvují místní školu. Do školy chodí pěšky.

### **5.2.2 Vyloučená lokalita 2**

Obdobně jako lokalita 1 byly původně vystavěny přízemní řadové domy pro horníky v jiné okrajové části obce. Tato lokalita je znázorněna na obrázku č. 3, který nalezneme v přílohách práce.

I tyto byty dnes obec využívá jako nájemní. Pokud je zde rodině přidělen byt, musí si rodina na své náklady provádět opravy. V domech je přívod vody přímo v bytech. Mnozí si již vybudovali vlastní sociální zařízení. I v těchto bytech je nájemné zohledněno v souvislosti s kategorií bytu. Žije zde větší množství rodin v porovnání s lokalitou 1.

Díky nízké kvalitě bydlení a nutným vlastním investicím do oprav nemají běžní obyvatelé města ani o tyto byty zájem. V bytech žijí dlouhodobě nájemníci, kteří vzhledem ke svým příjmům nedosáhnou na jiné bydlení.

Z této lokality je velmi dobrá dostupnost do centra města za veškerým občanským vybavením. Děti dochází do místní školy pěšky.

### **5.2.3 Vyloučená lokalita 3**

Nejedná se o rozlehlou lokalitu, což znázorňuje i obrázek č. 4 v přílohách této práce. Majoritní společností obce je považována za vyloučenou. Žijí zde pouze dvě rodiny.

Rodina majitele žijící v rodinném domku je bezdětná. V rodině, která žije v přilehlém nebytovém prostoru, je 5 nezletilých dětí. Do bytu je přivedena pouze studená voda. Bylo zde vybudováno sociální zázemí. Vytápí se tuhými palivy přímo v bytě. Obě rodiny si své vyloučení dobrovolně zvolily. Nehodlají měnit svůj životní styl. Neudržované objekty jsou obklopeny rozlehlým dvorem zaplněným různými použitými předměty. Objekt je oplocen. Běhá zde smečka 20 psů.

Objekt se nachází téměř v centru města. Ve městě je veškerá občanská vybavenost. Děti navštěvují školu ve městě.

#### **5.2.4 Vyloučená lokalita 4**

Lokalita zobrazena na obrázku č. 5 na okraji malé obce nedaleko města Nýřany skládající se ze dvou neudržovaných bytových domů.

V každém domě je šest menších bytů. Domy jsou v soukromém vlastnictví. Majitel zde bydlí také. Žije tu několik převážně romských rodin s malými dětmi. Majitel neposkytuje svým nájemníkům nájemní smlouvy ani žádné vyúčtování služeb. Nájemníci nechtějí toto řešit, přišli by o bydlení.

V obci není žádná občanská vybavenost, za vším se musí dojíždět do města. Dopravní spojení není dobré. Školu děti navštěvují v nedalekém městě. Dojíždí autobusem ráno do školy a odpoledne zpět. Pokud rodina nevlastní automobil, většinou chodí všude pěšky.

### **5.3 Krátké kazuistiky komunikačních partnerek**

#### **5.3.1 Komunikační partnerka 1 – paní E.**

Svérázná žena ve věku 44 let. Provdala se za muže staršího o 30 let. Z předchozích vztahů měla paní E. 4 děti. V manželství se narodily další 4 děti. Rodina přišla díky dluhům o rodinný domek a nyní žije v pronajatých prostorech uprostřed rozlehlého dvora plného použitých věcí, které hlídá smečka 20 psů. Jedno dítě je již zletilé, další 2 jsou v pěstounské péči. O pět dětí, kdy nad výchovu čtyřech byla před nedávnem zrušena ústavní výchova, pečuje paní E. Její manželství není spokojené. Hádky jsou na denním pořádku. Již proběhla úprava výchovy a výživy k nezletilým dětem, aby mohlo být manželství rozvedeno. Rodina nepovažuje udržování pořádku a dodržování hygienických pravidel za podstatné. Přívod vody je v bytě. Topí se tuhými palivy přímo v bytě. O budoucnosti bydlení paní E. nepřemýšlí. Nějak to dopadne. Paní E. je na rodičovské dovolené, přivydělává si občasnými brigádami.



Během rozhovoru paní E. stále okřikovala své děti, které pobíhaly po bytě a stále se něčeho dožadovaly.

### **5.3.2 Komunikační partnerka 2 - paní N.**

Romská žena ve věku 55 let. Vychovala sama 5 dětí.

Odešla od manžela, když byly děti malé. Nyní má v pěstounské péči svoji vnučku. Žije dlouhodobě ve vyloučené lokalitě. Její byt je vždy čistý a uklizený. Přívod studené vody je na chodbě. V lokalitě žije i její otec, ten má vlastní byt ve vedlejším vchodu domu. Paní N. nepracuje, pobírá odměnu pěstouna. Budoucnost vidí v žití normálního života.

Rozhovoru byla přítomna její vnučka, která své babičce, kterou oslovuje „mami“, stále vstupovala do řeči. Paní N. velmi ochotně odpovídala na mé dotazy.

### **5.3.3 Komunikační partnerka 3 - paní J.**

Romská žena ve věku 33 let, žije v partnerském vztahu. Její partner není Rom. Partner mívá neshody s dalšími obyvateli lokality. Vychovávají 3 dcery. Prostřední dcera je těžce tělesně postižená. Tělesné postižení dcery zavinil svou nedbalostí partner. Paní J. je velmi citově vázaná na svoji babičku. Část dětství prožila v ústavních zařízeních, část u své babičky.

Partner v nadměrné míře užívá alkohol. To bývá příčinou jejich hádek. Žena má za sebou drogovou minulost, díky které je poživatelkou invalidního důchodu. Jejich byt je vždy čistý a pokaždé jiný, stále přemísťují nábytek. Budoucnost spojuje paní J. se štěstím svých dětí.

Rozhovor probíhal v jejím uklizeném bytě – na stole bílý vyšíváný ubrus, po stěnách fotografie dětí a mateřské prababičky dětí. Paní J. při rozhovoru držela v náručí nejmladší dceru. Nejstarší dceru během hovoru napomínala. Prostřední nemocná dcera

ležela v posteli. Hovoru byl přítomen partner paní J., který občas přispěl svojí myšlenkou.

Pro rodinu bylo toto dotazování možností spolu v klidu komunikovat, jak na závěr také sdělili.

#### **5.3.4 Komunikační partnerka 4 – paní H.**

Paní H. oslavila 43. narozeniny. Žije se svým současným partnerem v pronajatém bytě, společně vychovávají 2 děti.

Paní H. má z předešlých vztahů dalších 8 dětí. Ty nejsou v její péči. Jedno dítě zemřelo, tři jsou již zletilé, jeden syn je v péči otce a tři jsou v pěstounské péči sestry paní H. Pronajatý byt je pro čtyřčlenou rodinu těsný. Paní H. je na rodičovské dovolené. Budoucnost vidí v novém bydlení.

Rozhovor probíhal v kuchyni bytu paní H. Ve vedlejší místnosti spal nejmladší syn paní H. Staršího syna, kterého má paní H. v péči, paní H. poslala za jeho otcem před dům. Paní H. při mém příchodu do domácnosti hnětla domácí máslo. Sdělovala s nadšením celý postup výroby, popisovala, jak peče domácí chléb. Paní H. byla potěšena zájmem o její osobu, o její kuchařské umění a o rodinu.

#### **5.3.5 Komunikační partnerka 5 - paní V.**

Romka paní V. (věk 57 let) žije ve vyloučené lokalitě s celou svojí širokou rodinou.

Má již dvě dospělé dcery. Paní V. se velkou měrou podílí na výchově své vnučky. Manžel paní V. je jedním ze synů prvních přistěhovalých Romů do této lokality. Žijí v pronajatém městském bytě bez přívodu vody. Topí tuhými palivy přímo v bytě. Paní V. je v evidenci úřadu práce. Do budoucna by si přála zdraví pro všechny v rodině.

Paní V. s velkým nadšením odpovídala. Uvedla, že mi ráda „pomůže udělat toho bakaláře“. Po ukončení rozhovoru sdělila: „Tak a máte bakalář hotov.“

## **5.4 Krátké představení pracovníků OSPOD**

### **5.4.1 Pracovnice OSPOD paní D.**

Paní D. (74 let) oboru pracuje celý život. Nyní je již v důchodovém věku a pouze zastupuje ze nepřítomné pracovníce. Má bohaté zkušenosti.

### **5.4.2 Pracovnice OSPOD paní Š.**

Do pracovní pozice referenta sociálně právní ochrany dětí nastoupila paní Š. (27 let) po ukončení vyšší odborné školy. Při zaměstnání si zvýšila kvalifikaci studiem vysoké školy.

### **5.4.3 Pracovnice OSPOD paní J.**

V oboru sociálně právní ochrany dětí pracuje paní J. (50 let) teprve 4 roky. Předtím pracovala také v sociální oblasti, má dlouholetou praxi. Zvyšuje si kvalifikaci.

### **5.4.4 Pracovnice OSPOD paní A.**

Vysokoškolsky vzdělaná pracovníce paní A. (32 let) nejprve pracovala ve školství, nyní se 4 roky věnuje sociálně právní ochraně dětí.

### **5.4.5 Pracovnice OSPOD paní P.**

Na OSPOD nastoupila paní P. (26 let) po úspěšném složení absolutoria na vyšší odborné škole. Nyní si při zaměstnání prohlubuje vzdělání studiem vysoké školy.

## 5.5 Hodnocení výzkumných otázek

Informace získané z pohovorů s komunikačními partnerkami (ženami žijícími ve vyloučených lokalitách) jsou vyhodnoceny, zakódovány a zpracovány do přehledných tabulek.

### 5.5.1 Výzkumné otázky

#### Výzkumná otázka č. 1

Jaké jsou nejčastější typy intervence sociálních pracovníků v rodinách s dětmi žijícími ve vyloučených lokalitách?

**Tab. č. 1 - Trs 1 - Nejčastější typy intervence OSPOD dle komunikačních partnerek z prvního souboru – obyvatelk lokalit**

<b>Intervence OSPOD</b>	<b>paní E.</b>	<b>paní N.</b>	<b>paní J.</b>	<b>paní H.</b>	<b>paní V.</b>
<b>odebrání dětí</b>	X				
<b>pomoc</b>	X	X	X	X	X
<b>společné jednání (případová konference)</b>	X			X	
<b>neví</b>					X

zdroj: vlastní zpracování, 2019

Výroky komunikačních partnerek byly uspořádány do trsů na základě tematického překryvu, což je znázorněno v tabulce č. 1. Všechny komunikační partnerky z prvního souboru se vyjádřily, že nejčastěji jim pracovnice OSPODu poskytují pomoc. „Je k hodně věcím. Vobčas mi poradí, když nevím. Záleží, jak kerá. Vod některý to ani nechci.“ (paní E.) „Když něco potřebuju, pomůžou, když můžou. Pokud nemůžou, tak to nejde.“ (paní N.) „No hodně. To víte, že jo. Taky ve všem.“ (paní J.) „To nevím. Vlastně mi poradí, když potřebuji.“ (paní H.) „Nevím, mně ne. Dceři jo, poraděj.“ (paní V.). Společného jednání – případové konference se zúčastnily jen některé komunikační partnerky. „Jo, byla jsem tam několikrát, když se jednalo o ústavce a mých dětech.

Napřed mi je vzali, teď už je mám zpět. Všichni byli chytrý.“ (paní E.) „Jo, případovky byly, když šly děti do pěstounky.“ (paní H.). Zbývající ženy nevěděly, o čem hovořím. Odebrání dětí z rodiny zmínila paní E.: „Jo a sebrali mi děti do ústavky.“ Paní V. přesně nevěděla, jak OSPOD působí v rodině: „Nevím, mně ne. Dceři jo, poraděj.“

**Tab. č. 2 - Trs 2 - Nejčastější typy intervence OSPOD dle pracovníc OSPOD**

<b>Intervence OSPOD</b>	<b>paní D.</b>	<b>paní Š.</b>	<b>paní J.</b>	<b>paní A.</b>	<b>paní P.</b>
<b>pomoc</b>		X	X	X	X
<b>společné jednání (případová konference)</b>	X	X	X		

zdroj: vlastní zpracování, 2019

Obdobná témata výroků byla kódem, podle kterého byly výroky komunikačních partnerek uspořádány do trsů, což je znázorněno v tabulce č. 2. Pracovnice OSPOD se vyjádřily, že nejčastější formou intervence v rodinách s dětmi ve vyloučených lokalitách je pomoc či poradenství. „Jako ve většině případů respektují naše doporučení.“ (paní D.) „Hm, hm...no často splní naše doporučení až po opakovaných apelacích.“ (paní Š.) „Poradit jim, jak dál, co vylepšit.“ (paní J.) „To myslíte jako třeba poradenství ohledně dávek, pomoc při sepsání návrhu na výživné k soudu? A pomáhala jsem i řešit styk s nejstarším synem.“ (paní P.).

Společné jednání s rodinou upřednostňují další pracovníce OSPOD. „Práce s jednotlivcem a s rodinou, případové setkání.“ (paní D.) „Případové setkání, práce s jednotlivcem a s rodinou.“ (paní Š.) „Když už není zbytí a nejsou vidět žádné výsledky, pak svoláváme případovou konferenci, kde se vše podrobně probere a určí se jednotlivé kroky, jak postupovat. Někdy to přinese své plody.“ (paní J.)

## Výzkumná otázka č. 2

S jakým problémem se nejčastěji setkávají pracovníci orgánu sociálně právní ochrany dětí v rodinách, které žijí ve vyloučených lokalitách?

**Tab. č. 3 – Trs 3: Nejčastější problémy v rodinách dle komunikačních partnerek z prvního souboru – obyvatelk lokalit**

Problémy	paní E.	paní N.	paní J.	paní H.	paní V.
partnerské vztahy	X		X		
bydlení	X	X	X	X	X
výživné					X

zdroj: vlastní zpracování, 2019

Kódem pro konceptualizaci výroků v tabulce č. 3 byly společné motivy ve výrocích komunikačních partnerek. Nevyhovující bytové podmínky považují komunikační partnerky z prvního výzkumného souboru za největší problém. „No nejvíc bych potřebovala lepší byt, alespoň 1+1, kde by byla teplá voda. Tady je voda jen studená a na chodbě.“ (paní N.) „Chtěla bych odsud pryč. Udělali jsme chybu, že jsme nekoupili domek, ale nešlo to.“ (paní J.) „Bydlení, ale už mám něco rozjednáno.“ (paní H.)

Dalším problémem jsou vzájemné vztahy partnerů. „Zbavit mě manžela. Manžela, aby nebyl v domácnosti.“ (paní E.) „Naše vzájemné vztahy s partnerem, jeho chlast. Naše soužití.“ (paní J)

Paní V. ještě zmínila jiný problém: „.... výživné pro vnučku.“

Ani jedna z komunikačních partnerek si nepřipouští problematickou péči o děti či nedostatečné kompetence k výchově dětí.

**Tab. č. 4 – Trs 4: Nejčastější problémy v rodinách dle pracovníc OSPOD**

<b>Problémy</b>	<b>paní D.</b>	<b>paní Š.</b>	<b>paní J.</b>	<b>paní A.</b>	<b>paní P.</b>
<b>výchova dětí</b>	X		X		X
<b>nedocházka do školy</b>	X			X	X
<b>pořádek v domácnosti, hygiena</b>	X	X		X	
<b>finance</b>	X				X
<b>návykové látky</b>	X				
<b>partnerské vztahy</b>	X		X		
<b>domácí násilí</b>	X	X			
<b>nedostatek jídla</b>		X			
<b>pohlavní zneužívání</b>		X			
<b>nedostatečná péče</b>			X	X	
<b>nízké kompetence rodičů</b>			X		
<b>bydlení</b>			X		X

zdroj: vlastní zpracování, 2019

V tabulce č. 4 byly konceptualizovány výroky do trsů podle obdobných skutečností uvedených komunikačními partnerkami. Nedocházku dětí do školy vidí jako nejčastější problém pracovníce OSPOD. Na stejnou úroveň staví výchovu dětí a také pořádek v domácnosti a hygienické návyky. „Takže. Výchova dětí, nedochází do školy, problémy s pořádkem v domácnosti, finanční problémy i problémy třeba s užíváním návykových látek, vztahy mezi rodiči, domácí násilí.“ (paní D.) „Tak je to nedůsledná péče o děti, pak čistota a hygiena, školní docházka.“ (paní A.) „Největší problém vidím v nedostatečných kompetencích rodičů k výchově dětí.“ (paní J.) „Také jsem u nich řešila docházku dítěte do MŠ a ZŠ.“ (paní P.) „...svinčík...“ (paní Š.) Nedostatečnou

finanční situaci rodin vidí sociální pracovníce také jako problém. „... finanční problémy...“ (paní D.) „Další věc je finanční situace.“ (paní P.) Bydlení, partnerské vztahy, domácí násilí a nedostatečná péče o děti jsou další problémy, které pracovníce OSPOD v rodinách řeší. „Z pozice mé práce hlavně nedostatečnou péčí o děti. Samozřejmě se se k tomu připojí další problémy, které rodina potřebuje řešit. A bydlení je obrovský problém.“ (paní J.) „...vztahy mezi rodiči, domácí násilí...“ (paní D.) „Tak je to nedůsledná péče o děti ...“ (paní A.) „...fyzické násilí mezi dospělými i na dětech...“ (paní Š.)

### **5.5.2 Porovnání informací od obou výzkumných souborů**

#### **Výzkumná otázka č. 1**

Jaké jsou nejčastější typy intervence sociálních pracovníků v rodinách s dětmi žijícími ve vyloučených lokalitách?

Porovnáním výsledků sdělení obou výzkumných souborů bylo zjištěno, že nejčastějším typem intervence OSPOD v rodinách s dětmi žijícími ve vyloučených lokalitách je pomoc, případně poradenství. Dále je využíváno společné setkání (případová konference), kde se řeší jednotlivé kroky vedoucí ke zlepšení situace rodiny. Odebrání dítěte z biologické rodiny považují pracovníce OSPOD za jednu z posledních možností řešení situace.

#### **Výzkumná otázka č. 2**

S jakým problémem se nejčastěji setkávají pracovníci orgánu sociálně právní ochrany dětí v rodinách, které žijí ve vyloučených lokalitách?

Komunikační partnerky obou výzkumných souborů se shodly na skutečnosti, že největším problémem, který je potřeba řešit, je bydlení. I řešení partnerských problémů oba dva soubory komunikačních partnerek považují za důležité. Na rozdíl od sociálních pracovníků nevidí komunikační partnerky prvního souboru (ženy žijící



ve vyloučených lokalitách) problém ve výchově dětí, v jejich nedocházce do školy a v hygienické úrovni domácnosti.

Z rozhovorů s komunikačními partnerkami obou výzkumných souborů vyplynuly i další zajímavé skutečnosti, jejichž vyhodnocení také považují za důležité.

**Tab. č. 5 – Trs 5: Délka pobytu ve vyloučené lokalitě dle komunikačních partnerek z prvního souboru – obyvatelek lokalit**

Délka pobytu	paní E.	paní N.	paní J.	paní H.	paní V.
do 10 let	X			X	
11 – 20 let		X	X		
více než 20 let					X

zdroj: vlastní zpracování, 2019

Seskupení výroků komunikačních partnerek bylo provedeno na základě časového překryvu, což je znázorněno v tabulce č. 5.

Z výše vyhodnocených informací je zřejmé, že rodiny komunikačních partnerek žijí ve vyloučené lokalitě dlouhodobě.

„*Takže zde žijeme 8 let.*“ (paní E.) „*No už takových 15-16 let.*“ (paní N.) „*V Nýřanech žiju od narození, tady v ..... (uvádí název lokality) zhruba 14 let.*“ (paní J.) „*Tady v .....(uvádí název lokality) žiju, no letos to budou 4 roky.*“ (paní H.) „*22 možná 23 let.*“ (paní V.)

Hovoří o potřebě lepšího bydlení. Vidí toto jako velký problém. *No nejvíc bych potřebovala lepší byt, alespoň 1+1, kde by byla teplá voda.*“ (paní N.) „*Chtěla bych odsud pryč. Udělali jsme chybu, že jsme nekoupili domek, ale nešlo to.*“ (paní J.) „*Ne, nelíbí se mi tu vůbec. Chtěla bych odtud pryč.*“ (paní H.)

**Tab. č. 6 – Trs 6: Dosažené vzdělání komunikačních partnerek z prvního souboru – obyvatelk lokalit**

Vzdělání	paní E.	paní N.	paní J.	paní H.	paní V.
základní		X			X
nedokončené střední	X			X	
střední			X		

zdroj: vlastní zpracování, 2019

Ve výše znázorněné tabulce č. 6 bylo spojení do trsů provedeno na základě podobnosti sdělených informací.

Ukončené střední vzdělání má pouze jedna komunikační partnerka. *Mám učiliště, jsem vyučená pomocná zdravotní sestra. Nikdy jsem to nedělala. Teď jsem v invalidce, protože jsem užívala hodně toulén. Partner je vyučený truhlář, ale vlastně neumí opravit ani skříňku doma.* (paní J.). Některé ženy z prvního souboru nemají dokončené střední vzdělání. *„Základní. Neukončila jsem střední školu. Učila jsme se elektromechanicou na Tesle.“* (paní E.). *„Základní, chodila jsem do prváku na prodavačku ovoce a zeleniny, propadla jsem z němčiny, nedovolili mi opakování ročníku, protože to byl poslední ročník toho oboru, pak už ho neotvírali.“* (paní H.)

Další ženy mají jen základní vzdělání. *„Základní. Nejsem ničím vyučena. Život mě naučil.“* (paní N.). *„Já mám zvláštní školu, dcera není doučena pekařkou.“* (paní V.)

**Tab. č. 7 – Trs 7: Důležitost vzdělání dle komunikačních partnerek z prvního souboru – obyvatelek lokalit**

Vzdělání	paní E.	paní N.	paní J.	paní H.	paní V.
<b>je důležité pro děti</b>		X	X		
<b>není důležité</b>	X			X	
<b>není k ničemu</b>					X

zdroj: vlastní zpracování, 2019

Spojení do trsů proběhlo s ohledem na podobnost sdělených výroků v tabulce č.7.

Komunikační partnerky sdělily, že vzdělání je důležité pro děti. „*Je důležité, aby ho měly děti.*“ (paní N.) „*Samozřejmě, že vzdělání je důležité, hlavně pro děti. Asi jo, je to dobrý, když něco umí.*“ (paní J.). Další komunikační partnerky se domnívají, že vzdělání není důležité. „*Škola není důležitá, hlavně že chtějí makat.*“ (paní H.) „*Vzdělání důležité není, k čemu.*“ (paní E.) Stejně tak jiná komunikační partnerka uvedla, že vzdělání není k ničemu. „*Já nevím, dcera je vyučená a nemá z toho nic. Ta druhá je zdravotní sestra a taky jí to není k ničemu.*“ (paní V.)

**Tab. č. 8 – Trs 8: Finanční situace komunikačních partnerek z prvního souboru – obyvatelek lokalit**

Příjmy rodiny	paní E.	paní N.	paní J.	paní H.	paní V.
<b>do 10 000</b>					X
<b>10 001 – 19 999</b>		X		X	
<b>více než 20 000</b>	X		X		

zdroj: vlastní zpracování, 2019

Trsy ve výše uvedené tabulce č. 8 byly utvořeny seskupením obdobných hodnot, které komunikační partnerky sdělily.

Jedna komunikační partnerka uvedla, že její rodina hospodaří s minimálním množstvím peněz. „*Já mám z pracáku. Beru na bydlení 3 300 Kč a pak 2 800 Kč životní minimum.*“ (paní V.). Rodiny dalších komunikačních partnerek hospodaří s částkou nižší než 20 000 Kč měsíčně. „*Sejde se mi měsíčně tak 15 tisíc.*“ (paní N.). „*Sejde se nám tak 16 tisíc měsíčně.*“ (paní H.). Další rodiny komunikačních partnerek mají k dispozici do rozpočtu rodiny částku vyšší než 20 000 Kč měsíčně. „*Beru rodičák 8 400, přídavky na děti dělají 1 700, invalidka 6 842 a ještě mám příspěvek na péči na dceru. Ještě od anděla dostáváme 5-6 tisíc měsíčně, pak ještě bezmocnost 800 a příspěvek na péči 15 200.*“ (paní J.). „*Hm, hodně. Když to spočítám s tím, co dostanu a s brigádou, tak jsem na 45 tisících.*“ (paní E.).

Všechny komunikační partnerky se shodly, že jejich příjmy nejsou dostačující pro jejich rodinu.

**Tab. č. 9 – Trs 9: Spolupráce s dalšími subjekty dle komunikačních partnerek z druhého souboru – pracovníc SPOD**

Další subjekty	paní D.	paní Š.	paní J.	paní A.	paní P.
neziskové organizace	X	X	X	X	X
PČR		X	X		
škola			X	X	
pediatři			X		
tlumočnick znakové řeči			X		

zdroj: vlastní zpracování, 2019

Výroky byly konceptualizovány do trsů podle obdobných skutečností uvedených komunikačními partnerkami, které jsou znázorněny v tabulce č. 9.

O spolupráci s neziskovými organizacemi hovořily všechny dotazované pracovnice OSPOD. „Dobrá spolupráce je s PČR.“ (paní Š.) „Tak spolupracujeme se školou, v některých případech s neziskovou organizací, vzájemně se informujeme,“ sdělila paní A. Spolupráci s veškerými výše uvedenými subjekty uvedla paní J.: „Spolupracuji se školami, dětskými lékařkami, tlumočnickem znakové řeči a pracovníci neziskových organizací. Zapomněla jsem na policii. Spolupráce je různá, hodně záleží na přístupu jednotlivých pracovníků.“

Všechny pracovnice OSPOD se shodly, že většina dětí, které vyrůstaly ve vyloučených lokalitách, zde žijí i v dospělosti, vlastně neznají jiný způsob života. Vycházely ze svých praktických zkušeností.

## 6 DISKUZE

Praktická část bakalářská práce se zabývá problémy rodin s dětmi, které žijí ve vyloučených lokalitách. Výzkumem ve vybraných vyloučených lokalitách se objevily nové informace a zároveň byly potvrzeny obecně známé skutečnosti i teze některých autorů. S některými výroky lze polemizovat. Otázky byly záměrně pokládány ze širšího zorného úhlu. To mělo navodit u komunikačních partnerek pocit pohody a bezpečného prostředí. Komunikační partnerky ochotně sdělovaly své odpovědi na dotazy. Některé se ochotně rozpovídaly, jiné odpovídaly stroze, jednoslovně. Některé odpovědi komunikačních partnerek na pokládané otázky byly překvapivé, některé i očekávané.

Otázky byly kladeny na vzpomínky z dětství, na zážitky s rodiči, na peripetii přistěhování se do současného místa pobytu. Další otázky směřovaly na aktuální problémy rodiny, finanční rodinnou situaci, na dluhovou problematiku. Dosažené vzdělání komunikačních partnerek a jejich náhled na potřebu vzdělání zjišťovaly následující otázky. Komunikační partnerky byly dotazovány i na spolupráci s pracovníci OSPOD či dalšími pomáhajícími organizacemi. Z jejich odpovědí je patrné, že nemusely čelit pouze jednomu problému, ať již v minulosti či v současnosti, ale jejich problémy se kumulovaly a jelikož nebyly včas a kompetentně řešeny, tak je zavedly do současné situace.

Po provedení pohovorů s komunikačními partnerkami prvního výzkumného souboru jsem považovala za přínosné provést pohovory s pracovníci OSPOD, které s rodinami s dětmi v těchto vyloučených lokalitách pracují. Tento výzkum byl proveden nad rámec zadaných podkladů k bakalářské práci. Otázky byly pokládány tak, aby mohlo dojít ke komparaci zjištěných informací a k odhalení mínění jednoho výzkumného souboru o druhém.

Z praktické části vyplynula odpověď na 1. výzkumnou otázku, a to ta, že nejčastějším typem intervence OSPOD v rodinách s dětmi žijícími ve vyloučených lokalitách

je pomoc a poradenství. Tuto intervenci pokládá za velmi žádoucí i metodika Úřadu vlády ČR vypracovaná Agenturou pro sociální začleňování, která zdůrazňuje důležitost preventivní práce se sociálně slabými či jinak rizikovými rodinami (ASZ © 2014).

Hartl konstatuje, že každá práce, při které dochází ke kontaktu s druhými lidmi, obsahuje určité části poradenství. Dále píše, že široce pojímané poradenství může být chápáno různě, např. jako „vypovídat se z toho“, „přátelsky si popovídat“, „být dobrým přítelem“ nebo jen s druhou osobou něco „sdílet“ (Matoušek a kol., 2013).

Stejně tak na stránkách společnosti Family Lives se uvádí, že sociální služby místních orgánů pro dospělé a děti mají podporovat rodiny a jejich příslušníky nad rámec toho, s čím jim mohou pomáhat zdravotnické, vzdělávací nebo komunitní služby. Mohou poskytovat široké spektrum služeb dětem nebo jejich rodičům (Family Lives © 2018).

Ze získaných odpovědí od komunikačních partnerek z obou vytvořených souborů bylo patrné, že odebrání dítěte z rodiny není častým jevem. Zde se rozchází zjištěné informace s metodikou Úřadu vlády ČR vypracovanou Agenturou pro sociální začleňování, která uvádí, že hojně dochází k odebrání dítěte z rodiny a jeho umístění do ústavní péče (ASZ © 2014).

I pracovnice OSPOD hovořily o odebrání dítěte z biologické rodiny jako o nejzazším řešení situace.

O tomto se zmiňuje i společnost Family Lives, kdy píše, že rodiny často pocítují úzkost ze spolupráce s pracovníky sociálně právní ochrany dětí z důvodu zkušeností, které mohly slyšet i od jiných, nebo jen proto, že se obávají odebrání dítěte z rodiny (Family Lives © 2018).

Z odpovědí komunikačních partnerek je také zřejmé, že případová konference patří mezi používané nástroje práce s rodinou. Případovou konferenci užívají hojně pracovnice OSPOD, stejně tak komunikační partnerky z prvního souboru zmiňovaly svoji účast na případových konferencích.

Je pravdou, že některé dotazované ženy nevěděly, co tento odborný název znamená, nesetkaly se s ním.

Manuál MPSV k případovým konferencím charakterizuje případovou konferenci jako „odbornou diskusi zainteresovaných subjektů nad konkrétním případem ohroženého dítěte nebo jeho rodiny; účelem je rychlé a úplné vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny s cílem nalézt optimální řešení.“ (Manuál MPSV, 2011)

Komunikační partnerky obou výzkumných souborů se shodly na odpovědi na druhou výzkumnou otázku, tj. na skutečnosti, že největším problémem, který je potřeba řešit, je bydlení. Rodiny žijí ve vyloučených lokalitách v bytech nižší kategorie, za které hradí nájemné odpovídající kategorii bytu. Najít jiné vhodnější bydlení je po ně finančně nedostupné. Příjmy jejich rodin nestačí na úhradu všech potřeb souvisejících s bydlením. Obdobně Zlonický ve své eseji v časopisu Sociální práce popisuje současnou situaci, kdy dnešní doba vede k tomu, že výdaje spojené s bydlením nadměrně zatěžují rozpočty domácností. Ať už hovoříme jen o samotném nájemném, ale hlavně o nákladech s tím spojených. Jedná se o energie, náklady na údržbu bytu či domu, na úklid společných prostor. Narůstá tak již poměrně velká skupina obyvatel, která je znevýhodněna v získání bytu nebo žije v nevyhovujících podmínkách (Sociální práce © 2014).

Stejně tak se věnují oblasti sociálního bydlení i webové stránky společnosti Housing Europe. Zmiňují, že v říjnu 2014 český parlament schválil „Koncept sociálního bydlení České republiky 2015—2025“. V tomto konceptu jsou identifikovány nejvýznamnější problémy v oblasti sociálního bydlení v České republice a definována opatření, která by měla být realizována v oblasti sociálního bydlení (Housing Europe, 2019).

Problém s bydlením mohou ovlivňovat i další skutečnosti. Většina obyvatel vyloučených lokalit má jen základní vzdělání, jejich zaměstnanost je velmi nízká, a to i přes velmi nízkou nezaměstnanost a vysokou nabídku pracovních míst v současné době v ČR. Lze se domnívat, že je zde souvislost i s nedostatečnými pracovními návyky. Obyvatelé vyloučených lokalit bývají často dlouhodobě nezaměstnaní



a spoléhají na systém státní sociální podpory. Nesnaží se tak zlepšit svoji finanční situaci. A pokud ano, většinou nepracují na oficiálním pracovním trhu, ale převážně ve sféře šedé ekonomiky.

I toto uvádí Agentura pro sociální začleňování ve své studii, kdy konstatuje, že se stále zvyšují nároky na kvalifikační předpoklady, což snižuje možnosti sociálně vyloučených na trhu práce. K tomu doplňuje, že sociálně vyloučení pracují převážně příležitostně a sezónně bez smlouvy. Toto je spojeno vedle nízkých příjmů i s neustálou nejistotou (ASZ © 2014).

Oba dva soubory komunikačních partnerek považují za důležité řešení partnerských problémů. Z vyjádření komunikačních partnerek prvního souboru je patrné, že dle jejich mínění je příčinou neshod v partnerském vztahu jejich partner.

Matějková uvádí, že je důležité naučit se s životními partnery jednat tak, aby si partneři dokázali nekonfliktním způsobem říci o to, co který z nich pro sebe potřebuje, zároveň se dokázali navzájem ocenit, aby nevnímali požadavky druhého partnera jako útok proti sobě. Příčinou partnerských neshod tak může být v rodinách komunikačních partnerek neznalost potřeb druhého partnera. I neznalost, že je zapotřebí umět ocenit druhého partnera (Matějková, 2007).

Obdobně Šance dětem na svých stránkách píše, že jednou z nejčastějších příčin partnerských neshod může být dlouhodobá frustrace z nenaplněných potřeb a očekávání ve vztahu, a to na straně jednoho či obou partnerů (Šance dětem © Obecně prospěšná společnost Sirius, 2009-2011).

Na rozdíl od sociálních pracovníků nevidí komunikační partnerky prvního souboru (ženy žijící ve vyloučených lokalitách) problém ve výchově dětí, v jejich nedocházce do školy a v hygienické úrovni domácnosti.

Česká školní inspekce ve své tematické zprávě o spolupráci škol s orgány sociálně-právní ochrany dětí uvádí, že k 31. 1. 2016 orgán sociálně právní ochrany dětí intervenoval v rodinách kvůli zanedbávání či nedostatečné péči (23,3 %), pro problémy

v chování (20,0 %) a z důvodu pro záškoláctví a neplnění školních povinností (16,2 %) (Česká školní inspekce © 2017).

Tato čísla potvrzují i zkušenosti pracovníků OSPOD.

Třebaže je velmi zažitý názor společnosti, že orgán sociálně právní ochrany dětí je restriktivní orgán, z výsledků výzkumné části toto nevyplývá. Komunikační partnerky sdělily, že pracovníci orgánu sociálně právní ochrany dětí jim poskytují informace, rady, napomáhají jim v hledání řešení vzniklých problémů a podporují je. Je možné předpokládat, že o sociální práci v současné době můžeme hovořit jako o sociální práci s lidskou tváří, kdy klient je partnerem pracovníka.

Tento výsledek mého výzkumu by mohl být námětem dalšího kvantitativního výzkumu, který by mohl prokázat, jaké je mínění současné společnosti o orgánu sociálně právní ochrany dětí.

Dalším zjištěním, které vyplynulo z rozhovorů, je skutečnost, že největším problémem, který chtějí řešit rodiny s dětmi ve vyloučených lokalitách, je bydlení. Tím, že rodiny žijí ve vyloučených lokalitách, nemají potřebu své okolí zlepšovat, nemají k tomu ani žádnou motivaci. Je tedy potřebné najít potřebnou motivaci těmto rodinám, zapojit tyto rodiny například do tvorby komunitních plánů jednotlivých obcí a tím je motivovat. Nemyslím si, že nejlepším řešením tohoto problému je poskytování sociálních dávek určených na potřeby bydlení.

## ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jaké jsou nejčastější typy intervence sociálních pracovníků v rodinách s dětmi žijících ve vyloučených lokalitách, a také podhalit nejčastější problémy, se kterými se setkávají pracovníci orgánu sociálně právní ochrany dětí v těchto rodinách ve vyloučených lokalitách.

Pracovala jsem se záměrným vzorkem obyvatel těchto vyloučených lokalit. Během provádění pohovorů s těmito komunikačními partnerkami jsem považovala za vhodné provést pohovory také se záměrným vzorkem pracovníků sociálně právní ochrany dětí, které v těchto lokalitách vykonávají svoje poslání. Považovala jsem za vhodné porovnat názory obou těchto vybraných souborů.

Zřejmě každý badatel přichází do jím vybraného prostředí se svými určitými zkušenostmi, názory a postoji, často ovlivněn kulturními zvláštnostmi, životními vlivy a společenskými hodnotami. I já si uvědomuji, že do celé své práce vkládám své myšlenky a komentáře.

Díky tomu, že pracuji v problematice popisované bakalářskou prací, přemýšlím nad pojetím práce pracovníka sociálněprávní ochrany dětí. Měla jsem možnost nahlédnout do rodin ve vyloučených lokalitách ze zcela jiného úhlu. Nebyla jsem zde v pozici úředníka, který přichází a z důvodu svého zaměstnání hledá řešení problémů.

Uvědomila jsem si, že je zapotřebí někdy více zjišťovat příčiny vzniklých problémů, ne přijít a okamžitě řešit problém.

Musím konstatovat, že pracovník sociálně právní ochrany dětí je velmi administrativně zatížený a na přímou práci s klienty nemá vymezený tolik potřebný prostor. Pak se často stává, že pracovníkovi sociálně právní ochrany dětí zůstávají skutečné příčiny problému utajeny v pozadí. Pak záleží jen na dovednostech pracovníka, jak si dokáže s klientem navázat vztah.

Výsledky výzkumu ukázaly, že pracovník sociálně právní ochrany není až tak chápán jako restriktivní orgán, který jen nařizuje či odebírá děti z rodin.

Za velmi příznivé zjištění považuji, že komunikační partnerky uváděly, že orgán sociálně právní ochrany dětí jim pomáhá, zajišťuje poradenství.

Největším problémem sociálně vyloučených lokalit je bydlení. Bydlení je problém celé dnešní společnosti. Bydlení ve vyloučených lokalitách je však spojeno i s dalšími problémy, které však obyvatelé lokalit až tak příliš nevnímají. Žijí v lokalitě poměrně dlouhou dobu a nemají možnosti a někdy ani snahu svůj život změnit.

Pojetí sociálního vyloučení spočívá ve vyčlenění osoby mimo běžný život zbytku společnosti. Zájmem celé společnosti by mělo být tento jev eliminovat nebo alespoň snížit na minimum a sociálně vyloučené osoby integrovat zpět do společnosti.

Domnívám se, že je v této situaci zapotřebí ještě větší spolupráce všech pomáhajících profesí. Řešení vidím i v rozličných projektech vedoucích k posilování rodičovských kompetencí a k rozvoji všeobecného povědomí dětí i rodičů.

Dle mého názoru byl stanovený cíl této práce splněn.

Tato práce může sloužit jako námět k realizaci projektů, které pomohou obyvatelům vyloučených lokalit řešit jejich problémy. Zároveň může být návodem pro vykonávání sociální práce se zájmem o skryté pozadí problémů klientů.

## ZDROJE

### Knižní zdroje

1. BRANDOVÁ, N., KAJANOVÁ, A., 2015: Social exclusion among problem drug users. *Journal of Nursing, Social studies, Public Health and Rehabilitation*, 3-4 (6), University of South Bohemia in České Budějovice Faculty of Health and Social Studies, s. 89-160. ISSN 1804-1868
2. BROŽ, M., KINTLOVÁ P. a TOUŠEK L.: *Kdo drží Černého Petra: sociální vyloučení v Liberci, Plzni a Ústí nad Labem*. Praha: Člověk v tísní - společnost při České televizi, 2007, 91 s. ISBN 978-80-86961-27-9.
3. GAVORA, P.: *Úvod do pedagogického výzkumu*. Paido, 2010, 261 s. ISBN 978-80-7315-185-0
4. GULOVÁ, L.: *Sociální práce: pro pedagogické obory*. Praha: Grada, 2011, 208 s. ISBN 978-80-247-3379-1
5. HANUŠ, P.: Kdo je sociální pracovník a proč by měl být vzdělaný. In *Sociální práce*. 1 (2007). ISSN: 1213-6204.
6. HENDL, J.: *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2016, 438 s. ISBN 978-80-262-0982-9.
7. KAJANOVÁ, A.: *Proč selhává sociální práce se sociálně exkludovanými*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2017, 69 s. ISBN 978-80-7422-613-7
8. KELLER, J.: *Exkluze jako sociální problém a jako otázka metodologická*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2014, 60 s. ISBN 978-80-7464-490-0

9. MATĚJKOVÁ, E.: *Jak řešit konflikty a problémy v partnerských vztazích*. Praha: Grada, 2007, 160 s. ISBN 978-80-247-1832-3.
10. MATOUŠEK, O.: *Slovník sociální práce*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2016, 272 s. ISBN 978-80-262-1154-9.
11. MATOUŠEK, O. a kol.: *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2013, 400 s. ISBN 978-80-262-0213-4.
12. MATOUŠEK, O. a kol.: *Základy sociální práce*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2012, 312 s. ISBN 978-80-262-0211-0.
13. MIOVSKÝ M.: *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006, 332 s. ISBN 80-247-1362-4
14. MPSV: *Manuál k případovým konferencím*. Praha: MPSV, 2011, 44 s. ISBN 978-80-7421-038-9
15. NOVOTNÁ, V.: *Sborník přednášek ze XIV. konference Společnosti sociálních pracovníků České republiky Sociální vyloučení a chudoba: Brno, 16. a 17. října 2003*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2004, 104 s. ISBN 80-865-5292-6.
16. ŘEZNÍČEK, I.: *Metody sociální práce*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000, 80 s. ISBN 80-85850-00-1.
17. SURYNEK, A., KOMÁRKOVÁ, R., KAŠPAROVÁ, E.: *Základy sociologického výzkumu*. Praha : Management Press, 2001, 160 s. ISBN: 80-7261-038-4
18. STŘELKOVÁ, M.: Úkolem sociálních pracovníků je pomáhat, nikoliv činit zázraky. In *Sociální práce*, 1 (2017). ISSN: 1213-6204

19. ÚLEHLA, I.: *Umění pomáhat*. Vyd. 2. Praha: Slon, 2009, 128 s. ISBN: 978-80-86429-36-6
20. VODÁČKOVÁ, D.: *Krizová intervence*, Praha: Portál, 2012, 544 s. ISBN: 978-80-262-0212-7

### Internetové zdroje

1. ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE: *Tematická zpráva Spolupráce škol s orgány sociálně-právní ochrany dětí*, 2016 [online]. [cit. 2019-04-09]. Dostupné z: [https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF\\_el.\\_publikace/Tematick%C3%A9%20zpr%C3%A1vy/2016\\_TZ\\_spoluprace\\_OSPOD.pdf](https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Tematick%C3%A9%20zpr%C3%A1vy/2016_TZ_spoluprace_OSPOD.pdf)
2. ČESKÝ ROZHLAS: NKÚ: *Na podporu bydlení šlo skoro 60 miliard, problém sociálního vyloučení se přesto zhoršil*, [online]. [cit. 2019-04-09]. Dostupné z: [https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/nku-ministerstvo-prace-a-socialnich-veci-podpora-bydleni-socialni-vyloucení\\_1803190817\\_dbr](https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/nku-ministerstvo-prace-a-socialnich-veci-podpora-bydleni-socialni-vyloucení_1803190817_dbr)
3. ČLOVĚK V TÍSNI: *Podpora sociálně-integračních politik a služeb*. Společnost Člověk v tísni © Člověk v tísni o.p.s. [online]. [cit. 2019-01-03]. Dostupné z: <https://www.dovedutopochopit.cz/slovnicek-pojmu/87>
4. FAMILY LIVES: *Social services and your family*, Family Lives © 2018, [online]. [cit. 2019-04-20]. Dostupné z:
  - a. <https://www.familylives.org.uk/advice/your-family/social-services-and-your-family/social-services-and-your-family/>
5. HOUSING EUROPE: The European Federation for Public, Cooperative and Social Housing, Social Exclusion Housing © 2019, *Housing europe* [online]. [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: <http://www.housingeurope.eu/resource-578/the-new-social-housing-concept-in-czech-republic>

6. HRUBEŠ, J.: *Práce s rodinami v sociálně vyloučených lokalitách – metodika*, Praha: ASZ, 2014, 118 s. [online]. [cit. 2019-01-04]. Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/rodinna-politika>
7. MACK, J.: Social exclusion. In *Poverty and social exclusion*, PSE2010Team@2010, 2016. [online]. [cit. 2019-01-03]. Dostupné z: <http://www.poverty.ac.uk/definitions-poverty/social-exclusion>
8. MAREŠ, P.: Prostorové aspekty sociální exkluze. In Mareš, P., Horáková M., Rákoczyová, M (2008): *Sociální exkluze na lokální úrovni*. [online]. [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: [http://praha.vupsv.cz/fulltext/vz\\_280.pdf](http://praha.vupsv.cz/fulltext/vz_280.pdf)
9. MĚSTO NÝŘANY – internetové stránky [online]. [cit. 2019-03-26]. Dostupné z <https://www.nyřany.cz>
10. MPSV: *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit*, GAC spol. s r. o., 2015 [online]. [cit. 2019-01-03]. Dostupné z: [https://www.esfcr.cz/mapa-svl-2015/www/analyza\\_socialne\\_vyloucenych\\_lokalit\\_gac.pdf](https://www.esfcr.cz/mapa-svl-2015/www/analyza_socialne_vyloucenych_lokalit_gac.pdf)
11. MPSV: *Metodické doporučení MPSV č. 2/2010 pro postup orgánů sociálně-právní ochrany dětí při případové konferenci*, 2010 [online]. [cit. 2019-01-06]. Dostupné z [https://www.mpsv.cz/files/clanky/9086/Methodika\\_pripadove\\_konference.pdf](https://www.mpsv.cz/files/clanky/9086/Methodika_pripadove_konference.pdf)
12. Nýřany U ohrady 1029: Nýřany. *Mapy.cz* [online]. 30.4.2016 [cit. 2019-01-03]. Dostupné z: <https://mapy.cz/zakladni?x=14.0922419&y=50.4639552&z=16&base=ophoto&q=n%C3%BD%C5%99any%20u%20phrady%201029>
13. Společnost GSDRC: *Social exclusion is a process* © DFID Crown Copyright 2019 [online]. [cit. 2019-01-03]. Dostupné z: <https://gsdrc.org/topic-guides/social-exclusion/dynamics/social-exclusion-as-a-process/>



14. ŠANCE DĚTEM: *Rodina v problémové situaci*. Šance dětem © Obecně prospěšná společnost Sirius o.p.s., 2011-2019, ISSN 1805-8876 [online]. [cit. 2019-01-04]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/problemy-v-rodine/socialni-prace-s-rodinou-aneb-sanace-rodiny.shtml#multidisciplinari-tym>
15. ŠVEC J.: Příručka pro sociální integraci, Úřad vlády ČR, odbor pro sociální začleňování v romských lokalitách, 2010. [online]. [cit. 2019-01-04]. Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/co-je-socialni-vyloucení>
16. U.S. Department of Health & Human Services, Child welfare gateway [online]. [cit. 2019-01-04]. Dostupné z: <https://www.childwelfare.gov/topics/outofhome/casework/>
17. Nýřansko kraj kaolínu a černého uhlí: Plzeňsko - sever. *Vyletnik.cz* [online]. 2016 [cit. 2019-01-03]. Dostupné z: [https://www.vyletnik.cz/tipy-na-vikendy/zapadni-cechy/plzensko-sever/906-okoli-plzne-a-nyransko-kraj-kaolinu-a-cerneho-uhli-/](https://www.vyletnik.cz/tipy-na-vikendy/zapadni-cechy/plzensko-sever/906-okoli-plzne-a-nyransko-kraj-kaolinu-a-cerneho-uhli/)
18. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, 2006. [online]. [cit. 2019-01-06]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 37, s. 1257-1289, ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?o=4&t=1102>
19. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, 1999. [online]. [cit. 2019-01-06]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 111, s. 7662-7681, ISSN 1211-1244. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=1999&cz=359>
20. ZLONICKÝ, J.: Sociální bydlení proč a jak? In *Sociální práce*, 3(2016) Dostupné z: <http://socialniprace.cz/zpravy.php?oblast=1&clanek=856>

## SEZNAM POUŽITÝCH OBRÁZKŮ A TABULEK

### Seznam obrázků

Obr. č. 1: Past sociálního vyloučení .....	14
Obr. č. 2: Vyloučená lokalita 1 .....	59
Obr. č. 3: Vyloučená lokalita 2 .....	59
Obr. č. 4: Vyloučená lokalita 3 .....	60
Obr. č. 5: Vyloučená lokalita 4 .....	60

### Seznam tabulek

Tab. č. 1: Trs 1 - Nejčastější typy intervence OSPOD dle komunikačních partnerek z prvního souboru – obyvatel lokalit .....	36
Tab. č. 2 - Trs 2 - Nejčastější typy intervence OSPOD dle pracovník OSPOD	37
Tab. č. 3 – Trs 3: Nejčastější problémy v rodinách dle komunikačních partnerek z prvního souboru – obyvatel lokalit .....	38
Tab. č. 4 – Trs 4: Nejčastější problémy v rodinách dle pracovník OSPOD	39
Tab. č. 5 – Trs 5: Délka pobytu ve vyloučené lokalitě dle komunikačních partnerek z prvního souboru – obyvatel lokalit .....	41
Tab. č. 6 – Trs 6: Dosažené vzdělání komunikačních partnerek z prvního souboru – obyvatel lokalit .....	42
Tab. č. 7 – Trs 7: Důležitost vzdělání dle komunikačních partnerek z prvního souboru – obyvatel lokalit .....	43

Tab. č. 8 – Trs 8: Finanční situace komunikačních partnerek z prvního souboru – obyvatelk lokalit .....	43
Tab. č. 9 – Trs 9: Spolupráce s dalšími subjekty dle komunikačních partnerek z druhého souboru – pracovnic SPOD .....	44

## **PŘÍLOHY**

### **Seznam příloh**

PŘÍLOHA 1: Fotografie vyloučených lokalit

PŘÍLOHA 2: Otázky k rozhovorům s komunikačními partnerkami výběrový soubor 1

PŘÍLOHA 3: Přepis rozhovorů s komunikačními partnerkami výběrový soubor 1

PŘÍLOHA 4: Otázky k rozhovorům s komunikačními partnerkami výběrový soubor 2  
(pracovnice OSPOD)

PŘÍLOHA 5: Přepis rozhovorů s pracovníci OSPOD – výběrový soubor 2

## **PŘÍLOHA 1: Fotografie vyloučených lokalit**

**Obr. č. 2: Vyloučená lokalita 1**



zdroj: archiv autorky, 2019

**Obr. č. 3: Vyloučená lokalita 2**



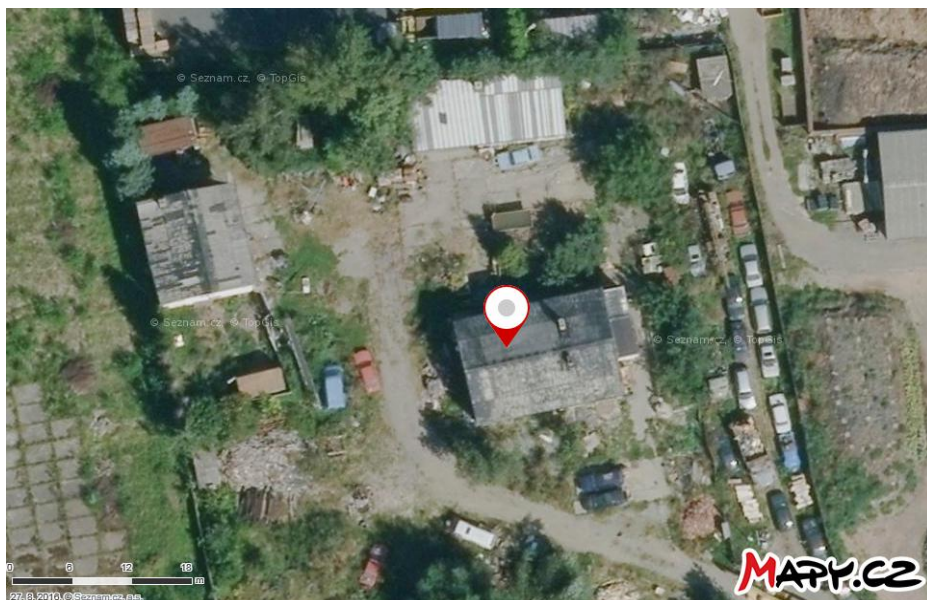
zdroj: archiv autorky, 2019

**Obr. č. 4: Vyloučená lokalita 3**



zdroj: archiv autorky, 2019

**Obr. č. 5: Vyloučená lokalita 4**



zdroj: mapy.cz, 2019

## **PŘÍLOHA 2: Otázky pro komunikační partnerky výběrový soubor 1**

1. Jak vypadá váš všední den dnes? Jak trávíte volný čas?
2. Kolik máte dětí? O kolik dětí pečujete?
3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání? Je podle vás vzdělání důležité?
4. Jaké mají vaše děti školní výsledky?
5. Pracujete? Jste v evidenci ÚP? Pobíráte nějaké dávky?
6. Kolik má vaše rodina k dispozici peněz v měsíci? Stačí vám tato částka?
7. Kolik investujete do bydlení měsíčně? Máte dluhy?
8. Kde vidíte budoucnost svých dětí?
9. Líbí se vám prostředí kolem domu? Máte potřebu prostředí kolem domu vylepšovat?
10. Máte ve svém okolí hodně přátel?
11. Spolupracujete s nějakou organizací? Jste s touto spoluprací spokojen?
12. S čím vám pomáhá OSPOD? Účastnil(a) jste se někdy případové konference?
13. Můžete mi říci, jaké problémy potřebujete nejvíce řešit?
14. Prozradíte mi, co vám vadí na přístupu OSPOD? Cítíte, že vám spíše pomáhá či jen kontroluje?
15. A na závěr mi řekněte, kdybych měla tu možnost, co bych měla změnit nebo zařídit?

### **PŘÍLOHA 3: Přepis rozhovorů s komunikačními partnerkami výběrový soubor 1**

#### **Komunikační partnerka 1 - paní E.**

Na úvod mi dovoluňte se zeptat, jak dlouho zde žijete? *Honzovi bude v dubnu 9. Takže zde žijeme 8 let.*

Vyprávějte mi, jak jste se sem stěhovali? *To bylo ze dne na den. Přišli sme o chalupu. A bylo vystaráno.*

Žili zde i vaši rodiče? *Ne, mí rodiče zde nežili.*

Jaké bylo Vaše dětství? Kde jste bydleli? *Bydleli jsme ve Zbůchu, dětství bylo šťastné. Žila jsem s oběma rodiči.*

Jak jste si hráli? *Běžné dětské hry i kouření za rohem. Rodiče si s námi hráli, převážně máma.*

Co dělali Vaši rodiče? *Tatí jezdil na šachtě a na zájezdy s autobusem. Mamina nevím, ta brzo umřela.*

Jak vypadá váš všední den dnes? *Úplně úžasně. Hned po ránu jsem se nasrala a hned bych mu jednu vrazila.*

Nechápu. Komu? *No starýmu.*

*Nepravidelně chodím na brigády, abych se z tohoto vyhrabala.*

Z čeho se chcete vyhrabávat?

*No tady z toho všeho přeci.*

Aha. Jak trávíte volný čas? *Úklidem.*

Kolik máte dětí? O kolik dětí pečujete? *Mám 8 dětí, pečuji o pět.*

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání? *Základní. Neukončila jsem střední školu. Učila jsme se elektromechanicou na Tesle.*

Je podle vás vzdělání důležité? *Vzdělání důležité není, k čemu. K něčemu je a k něčemu ne. Kdo chce, tak si práci najde.*

Jaké mají vaše děti školní výsledky? *Špatné. Přecházely do jiné školy a je to konečná. Pracujete? Brigádně. Vobčas mi zavolají a běžím. Je to tady kousek. Hlídá starej.*



Jste v evidenci ÚP? *Nejsem v evidenci, jsem na mateřské.*

Pobíráte nějaké dávky? *Ano, pobírám dávky hmotné nouze. Doplácí mi do životního minima.*

Kolik má vaše rodina k dispozici peněz v měsíci? *Hm, hodně. Když to spočítám s tím, co dostanu a s brigádou, tak jsem na 45 tisících.*

To je hezká částka. Stačí vám? *Nestačí, u nás určitě ne.*

Kolik investujete do bydlení měsíčně? *5.500 Kč, elektřina je pohyblivá, takže něco kolem.*

Máte dluhy? *Nevím, asi ne.*

Kde vidíte budoucnost svých dětí? *Nevím, nic z nich nebude, debilové.*

To neříkejte. Proč ne? *Co jiného z nich může být?*

Líbí se vám prostředí kolem domu? *Ted' už jo, když už je to uklizené.*

Máte potřebu prostředí kolem domu vylepšovat? *Trochu, i když je to k hovnu.*

Máte ve svém okolí hodně přátel? *Jo, to mám.*

Spolupracujete s nějakou organizací? *Ne. A nechci, vystačím si sama po těch zkušenostech...*

Jak to myslíte? *Byli chytrý a nic z toho. Jenom kecali, kecali a radili. Nic z tohoto nebylo.*

Byla jste s touto spoluprací spokojena? *K tomu se nechci vyjadřovat.*

S čím vám pomáhá OSPOD? *Je k hodně věcím. Vobčas mi poradí, když nevím. Záleží, jak kerá. Vod některý to ani nechci. Jo a sebrali mi děti do ústavky.*

Účastnila jste se někdy případové konference? *Jo, byla jsem tam několikrát, když se jednalo o ústavce a mých dětech. Napřed mi je vzali, ted' už je mám zpět. Všichni byli chytrý.*

Můžete mi říci, jaké problémy potřebujete nejvíce řešit? *Manžela, aby nebyl v domácnosti.*

Tak s tím vám nepomohu.

Prozradíte mi, co vám vadí na přístupu OSPOD? *Nevadí mi nic.*

Cítíte, že vám spíše pomáhá či jen kontroluje? *Pomáhají. Někdy mě serou, že bych s nimi vyrazila i futra.*

A na závěr mi řekněte, kdybich měla tu možnost, co bych měla změnit? *Zbavit mě manžela.*

Děkuji za rozhovor. *Jo, jo.*

### **Komunikační partnerka 2 - paní N.**

Na úvod mi dovoluňte se zeptat, jak dlouho zde žijete? *No už takových 15-16 let.*

Vyprávějte mi, jak jste se sem stěhovali? *No já jsem se sem stěhovala z Plzně, neshodla jsem se s mužem. Žili tu mí rodiče, tak jsem se k nim s dětma vrátila. A pak jsem tu už zůstala. Dosud tu žije i můj otec.*

Jaké bylo Vaše dětství? *Normální.*

Kde jste bydleli? *No s rodičema tady v ..... (uvádí název lokality). Pak sme s mužem bydleli v městském bytě v Plzenci. A pak sem utekla zpátky k rodičům sem do ..... (uvádí název lokality).*

Jak jste si hráli? *Hráli jsme si jako děti. Normálně.*

Co dělali Vaši rodiče? *No moji rodiče dělali oba dva ve Škodovce, dělali tam dlouhodobě.*

Jak vypadá váš všední den dnes? *Ráno vstanem, jdeme do MŠ, pak přijdu, poklidím, uvařím, pak odpočívám. Pak dojdu znova do MŠ.*

Jak trávíte volný čas? *Mám pro sebe dost času. Něco si přečtu, odpočívám, když to jde. Chodíme s malou na procházky do lesíka za Mexikem.*

Kolik máte dětí? *Měla jsem 5 dětí. Ty už jsou dospělý.*

O kolik dětí pečujete? *Nyní pečuji o jedno. Je to vnučka, mám ji v pěstounské péči. Chodí do školky.*

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání? *Základní. Nejsem ničím vyučena. Život mě naučil.*

Je podle vás vzdělání důležité? *Je důležité, aby ho měly děti.*

Jaké mají vaše děti školní výsledky? *Jeden syn je vyučený zedník, dcera zdravotní sestra. Myslím, že pro holku není škola k ničemu. Mají děti a pak se do práce už nevrátí.*

Pracujete? *Nepracuji, jsem doma.*

Jste v evidenci ÚP? *Nejsem. Mám vnučku v pěstounské péči.*

Pobíráte nějaké dávky? *Beru pěstounské dávky, výživné a přídavky.*

Kolik má vaše rodina k dispozici peněz v měsíci? *Sejde se mi měsíčně tak 15 tisíc.*

To pro dva není moc. Stačí vám? *Musím vyjít. Nic jinýho mi nezbyvá.*

Kolik investujete do bydlení měsíčně? *To bydlení tady platím 1 400 a za elektriku 2 200.*

Máte dluhy? *Měla jsem, ale už je vše vyplaceno.*

Kde vidíte budoucnost svých dětí? *Já bych chtěla, aby se malá vyučila a usadila a žila normální život.*

Líbí se vám prostředí kolem domu? *Co mám na to říct? Určitě ne, ale když to někde řeknu, tak mi řeknou, že je to náš problém.*

Máte potřebu prostředí kolem domu vylepšovat? *Chtělo by to. K čemu nám to ale bude, když ostatní dělají bordel?*

Máte ve svém okolí hodně přátel? *No tak to mám, i z bývalé práce mám taky.*

Spolupracujete s nějakou organizací? *Chodí sem z nadace přes pěstounku.*

Byla jste s touto spoluprací spokojena? *Jo, spokojenost. Ale je blbý, že se pořád mění pracovnice.*

Pomáhá vám s něčím OSPOD? *Určitě. Když něco potřebuju, pomůžou, když můžou. Pokud nemůžou, tak to nejde.*

Účastnil(a) jste se někdy případové konference? *Ne, ani nevím, co to je.*

Můžete mi říci, jaké problémy potřebujete nejvíce řešit? *No nejvíc bych potřebovala lepší byt, alespoň 1+1, kde by byla teplá voda. Tady je voda jen studená a na chodbě.*

Prozradíte mi, co vám vadí na přístupu OSPOD? *Nic mi nevadí.*

Cítíte, že vám OSPOD pomáhá či jen kontroluje? *Buzerovat bych se nenechala. To by musel být důvod.*

A na závěr mi řekněte, kdybych měla tu možnost, co bych měla změnit? *Byt, teplou vodu.*

Děkuji za rozhovor. *Rádo se stalo.*

### **Komunikační partnerka 3 - paní J.**

Na úvod mi dovoluňte se zeptat, jak dlouho zde žijete? *V Nýřanech žiju od narození, tady v ..... (uvádí název lokality) zhruba 14 let.*

Vyprávějte mi, jak jste se sem stěhovali? *Nejprve jsem žila v bytě s babičkou a pak jsem s přítelem dostala byt svůj. Já byla nejdřív v děcáku, pak mě dostala do péče babička.*

Tomu nerozumím. *No, já byla do 9 let u babičky, pak v děcáku a výchováku, pak si mě vzala babička sem do ..... (uvádí název lokality). To už mně bylo 18. V děcáku jsem stále utíkala, prošla jsem asi 6 pasťáky. A pak, ale to tam asi nepište, jsem byla v base.*

Kde byli vaši rodiče? *Táta mámu zamordoval a pak byl v base. A rodiče mého partnera zde nebydlí ani zde nikdy nebyli. Oni ani neví, že máme děti. Já je vlastně neznám.*

Jak vypadá váš všední den dnes? *Každý den jsou u nás hádky, jsme tu v .....(uvádí název lokality) nejhorší. Můj partner chlastá, často do rána nespíme, jak vyvádí. Kvůli prostřední nemocné dceři jsme pořád doma. Protože je prostřední dcera těžce postižená, nemůžeme trávit delší dobu venku. Starší dcera sleduje televizi, hraje si na telefonu. Nejmladší je ještě malinká. Někdy sedíme před barákem, pijeme kafe a kouříme.*

Kolik máte dětí? *3 holky. Jednu hodně postiženou, nemůže nic, jen leží.*

O kolik dětí pečujete? *S partnerem se staráme o naši prostřední princeznu. Ty dvě další máme taky rádi, ale tahle má přednost. Má na to nárok.*

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání? *Mám učiliště, jsem vyučená pomocná zdravotní sestra. Nikdy jsem to nedělala. Teď jsem v invalidce, protože jsem užívala hodně toulén. Partner je vyučený truhlář, ale vlastně neumí opravit ani skříňku doma.*

Je podle vás vzdělání důležité? *Samozřejmě, že vzdělání je důležité, hlavně pro děti. Asi jo, je to dobrý, když něco umí.*

Jaké mají vaše děti školní výsledky? *Nejstarší opakuje první třídu, teď má samé jedničky. Možná z ní něco bude.*

Jste v evidenci ÚP? *Nejsem a partner tam byl, ale už není. Vyhodili ho. Já mám invalidku.*

Pobíráte nějaké dávky? *Beru rodičák 8 400, přídavky na děti dělají 1 700, invalidka 6 842 a ještě mám příspěvek na péči na dceru.*

Kolik má vaše rodina k dispozici peněz v měsíci? *Ještě od anděla dostáváme 5-6 tisíc měsíčně, pak ještě bezmocnost 800 a příspěvek na péči 15 200.*

To je hezká částka. Stačí vám? *Vyjdeme jak kdy, podle toho, zda je dcera v nemocnici, to se to pak snižuje.*

Kolik investujete do bydlení měsíčně? *Počkej, bydlení stojí nájem 4 tisíce, elektřina 2 tisíce, UPC 800.*

Máte dluhy? *Jo mám. Já asi 300 tisíc. Možná víc. Partner má asi 2 milióny. Asi za to půjde sedět.*

Kde vidíte budoucnost svých dětí? *Škoda, že to nemůžu říct na plnou hubu.*

Ale můžete. *Takže nejstarší dcera by mohla být kuchařka nebo automechanik.*

*Prostřední, když se naučí chodit, tak budeme rádi. A nejmladší, to je naše princezna, ta nebude muset dělat nic.*

Líbí se vám prostředí kolem domu? *Hrozný, horší než Chánov. Před váma nemůžu mluvit sprostě.*

Jen povídejte. *Okolí stojí za veliký hovno. Je to trapas pro všechny, když sem musí jezdit. Partner sem nemůže pozvat ani rodiče.*

Máte potřebu prostředí kolem domu vylepšovat? *Okolí bytu ne, to jsme vzdali.*

*Vylepšujeme jen byt. Pořád něco stěhujeme a přesouváme. Taky často lepíme tapety.*

Máte ve svém okolí hodně přátel? *No to jo. S těma na .... (uvádí jméno lokality) se nebavím, jezdím do Plzně za rodinou. Je tam u nich nemocná babička, jezdím hlavně za ní.*

Spolupracujete s nějakou organizací? *Motýlek. To je raná péče. Jezdí za nemocnou dcerou. Pak sem chodí doučovatelka z Člověka v tísní, ale ta je teď těhotná, tak skončí.*

Byla jste s touto spoluprací spokojena? *Je to pecka. Vždy poradí. Všechno nám zařídí. I anděl je přes ně.*

S čím vám pomáhá OSPOD? *No hodně. To víte, že jo. Taky ve všem.*

Účastnila jste se někdy případové konference? *Ehm, ne. Nevím proč bych měla a ani nevím, co to je.*

Můžete mi říci, jaké problémy potřebujete nejvíce řešit? *Naše vzájemné vztahy s partnerem, jeho chlast. Naše soužití.*

Prozradíte mi, co vám vadí na přístupu OSPOD? *Cítím, že mi spíš pomáhá. Partner má pocit, že mi nadržujete, když jste ženský.*

A na závěr mi řekněte, kdybych měla tu možnost, co bych měla změnit? *Chtěla bych odsud pryč. Udělali jsme chybu, že jsme nekoupili domek, ale nešlo to.*

Děkuji za rozhovor. *Jó, to nemáte zač.*

#### **Komunikační partnerka 4 - paní H.**

Na úvod mi dovoluji se zeptat, jak dlouho zde žijete? *Tady v .....(uvádí název lokality) žiju, no letos to budou 4 roky.*

Vyprávějte mi, jak jste se sem stěhovali? *Stěhovali jsme se sem z Touškova narychlo, tam jsme přišli o bydlení. Moji rodiče žili a žijí v Touškově. Vyrůstala jsem v Touškově, pak jsem se s manželem pořád někam stěhovala. To byla Plzeň, Touškov, Malesice, Šumava a zase Touškov. Na Šumavě jsme přišli o barák v exekuci a v Touškově po rozvodu o byt.*

Žili zde i vaši rodiče? *Ne, ti bydlí v baráku v Touškově.*

Jaké bylo Vaše dětství? *No cestovali jsme s našima furt. Touškov – Šumava. Tatí jezdil s autobusem, takže když byly prázdniny, tak jsme jeli na Šumavu.*

Kde jste bydleli? *Bydleli jsme v rodinném domku.*

Jak jste si hráli? *Byly jsme čtyři sestry. V dětství jsem nejvíc byla s tátou, opravovali jsme motory. To mě bavilo. Možná i proto si víc rozumím s chlapama. Ani nevím, jestli jsem si někdy hrála s panenkama.*

Co dělali Vaši rodiče? *Táta jezdil s autobusem, taky byl údržbář a topič. Mamina dělala v jídelně v Touškově. To nosila domů jídlo. Pak taky topila v nějaké firmě a dělala taky na dráze ve skladu. To svázela balíky, kočárky a kola k vlakům.*

Jak vypadá váš všední den dnes? *Dneska? Na prd. Celý den mi zabere péče vo děti. Vařím, peru, uklízím.*

Jak trávíte volný čas? *Málokdy mám volný čas. Pouze když spím a děti taky.*

Kolik máte dětí? *Mám celkem 9 dětí. Měla jsem 10 porodů.*

O kolik dětí pečujete? *Jedno dítě zemřelo, dvě jsou v pěstounské péči, jeden je v péči otce, čtyři jsou už dospělí a dva nejmenší mám doma.*

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání? *Základní, chodila jsem do prváku na prodavačku ovoce a zeleniny, propadla jsem z němčiny, nedovolili mi opakování ročníku, protože to byl poslední ročník toho oboru, pak už ho neotvírali.*

Je podle vás vzdělání důležité? *Škola není důležitá, hlavně že chtějí makat. Já taky nemám školu, snažila jsem se pracovat v kantýnách, abych měla jídlo za výhodnější cenu.*

Jaké mají vaše děti školní výsledky? *Starším dětem to moc nejde. Chodí do zvlášky. Ti doma jsou ještě malí. A ti dospělí mají taky základku.*

Pracujete? *Jsem doma s dětma na rodičáku. Dřív sem chodila na brigády já, a on (ukazuje směrem z okna, kde je partner se starším synem) pečoval o děti. Ale nedělalo to dobrotu.*

Jste v evidenci ÚP? *Já na pracáku nejsem, mám rodičák. Přítel na pracáku není, byl vyloučen.*

Pobíráte nějaké dávky? *Beru 7.600 rodičák, tisícovku přídavky a občas nějaký příjem z brigády, co chodí občas partner. Na dávky na bydlení nemáme nárok, nemáme žádnou smlouvu na byt ani potvrzení, že platíme.*

Kolik má vaše rodina k dispozici peněz v měsíci? *Sejde se nám tak 16 tisíc měsíčně. S penězma vycházíme jen tak tak.*

Kolik investujete do bydlení měsíčně? *Platíme 5 tisíc nájem, 1 600 eletriku, v zimě ještě za topení tisícovku.*

Máte dluhy? *No dluhy mám. Nevím kolik. Prostě vlastně bývalý partner dělal dluhy na mé jméno. Sebral mi kdysi veškeré doklady a než mi je vrátil, tak si nabral půjčky a ty neplatil.*

Kde vidíte budoucnost svých dětí? *Tak to nevím. Nemám představu. Jeden syn se učí eletrikářem, ale nebaví ho to. Spíš ho baví hraní her na počítači. Jeho otec jej vede k nacismu a jsou s tím problémy ve škole. Dceru baví gymnastika, dalšího syna zatím nic moc nebaví, ale zkoušel keramiku a nic. Nadchne se pro něco a nevydrží. Zkouší.*

Líbí se vám prostředí kolem domu? *Ne, nelíbí se mi tu vůbec. Chtěla bych odtud pryč.*

Máte potřebu prostředí kolem domu vylepšovat? *Já bych vylepšovala, ale s lidma tady kolem to neklapne. Dělal jsem dřív se sousedkou zahrádku před domem, ale děti vše zničily.*

Máte ve svém okolí hodně přátel? *V Touškově ano, tady ne. Tady v baráku se s nikým nebavím, jsou to bonzáci.*

Spolupracujete s nějakou organizací? *Ne.*

S čím vám pomáhá OSPOD? *To nevím. Vlastně mi poradí, když potřebuji.*

Účastnila jste se někdy případové konference? *Jo, případovky byly, když šly děti do pěstounky.*

Můžete mi říci, jaké problémy potřebujete nejvíce řešit? *Bydlení, ale už mám něco rozjednáno.*

Prozradíte mi, co vám vadí na přístupu OSPOD? *No nevadí mi.*

Cítíte, že vám spíše pomáhá či jen kontroluje? *Já nevím, jakoby obojí. Kontrola i pomoc, obojí dělají.*

A na závěr mi řekněte, kdybych měla tu možnost, co bych měla změnit? *Sehnat byt.*

Děkuji za rozhovor. *To zas budou kecy, co jste tu tak dlouho dělala.*

### **Komunikační partnerka 5 – paní V.**

Na úvod mi dovolu se zeptat, jak dlouho zde žijete? *22 možná 23 let. Dceři byly tehdá 3 roky.*

Vyprávějte mi, jak jste se sem stěhovali? *Já se sem stěhovala z Heřmanky sem. Já už byla vdaná, když jsme se sem stěhovali. Naložili jsme vše na náklad'ák a jeli.*

Žili zde i vaši rodiče? *Tady byla moje máma. Sama. Táta od ní odešel, když byl ségře rok.*

Jaké bylo Vaše dětství? *Za nás marjána nebyla. Já měla přísnýho tátu, měla jsem dobrý dětství, máma uměla hospodařit s penězma. Měli sme se celý život dobře.*

Kde jste bydleli? *Já sem jako do Čech přišla ale až v 6 letech, to jsme sem přišli ze Slovenska. Byli jsme nejdřív tady, pak v Heřmance a pak zas tady.*

Jak jste si hráli? *Jako děti? Na pikolu, na honěnou, skákali jsme do stohu, škatulata.*



Co dělali Vaši rodiče? *Táta byl vedoucí v kotelně, máma uklízela u zubaře přes den a večer chodila taky topit.*

Jak vypadá váš všední den dnes? *Uklízím, vařím, peru, hlídám děti.*

Jak trávíte volný čas? *Volný čas nemám, jsem pořád s malou nebo jdu za mámou na hřbitov.*

Kolik máte dětí? *3 děti.*

O kolik dětí pečujete? *Nejstarší dcera byla Zdenka, ta byla postižená. Dnes jí je 30. Od 3 měsíců jsem jí neměla. Nebyli jsme spořádaná rodina. Další dvě dcery už jsou taky dospělé, teď pečuju o vnučku.*

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání? *Já mám zvláštní školu, dcera není doučena pekařkou.*

Je podle vás vzdělání důležité? *Já nevím, dcera je vyučená a nemá z toho nic. Ta druhá je zdravotní sestra a taky jí to není k ničemu.*

Jaké mají vaše děti školní výsledky? *Malá půjde teprve v dubnu k zápisu. Tedy jestli jí vezmou.*

Pracujete? *Sem v evidenci pracáku. Kampa já můžu.*

Pobíráte nějaké dávky? *Já mám z pracáku. Beru na bydlení 3 300 Kč a pak 2 800 Kč životní minimum. Starej na pracáku není, nemá ani nárok na důchod. Chybí mu dva roky, byl na pracáku, ale vyřadili ho. Nechtěl na nějakou akci s počítačem.*

Myslíte rekvalifikaci? *Jo to je vono.*

Kolik má vaše rodina k dispozici peněz v měsíci? *Sejde se nám přes 6 tisíc. Je to bída. proto starej chodí na železo.*

Stačí vám to? *Nestačí nám to.*

Kolik investujete do bydlení měsíčně? *Nájem platím 3 300 a eletriku 2 tisíce.*

Máte dluhy? *Dluhy máme. Máme exekuce. Něk sme na to neměli. Zemřela babka, tak jsme jí pořizovali hrob. Stálo to 60 tisíc. To dlužíme.*

Kde vidíte budoucnost svých dětí? *Nevím. Nemám poněti. Chtěla by zpívat. Nejsem si jistá. Mohla by na něco hrát.*

Líbí se vám prostředí kolem domu? *Jak kdy. 50 na 50, no. Jsem ráda, že máme střechu nad hlavou. Chtěla bych odtud pryč. Aspoň než bude vnučce 15.*

Máte potřebu prostředí kolem domu vylepšovat? *Nemám. Starej tu furt uklízí vokolo.*  
Máte ve svém okolí hodně přátel? *Ne, nemám nikoho, ani nechci. Ono je to nejlepší.*  
*Chvíli se to tu hádá, chvíli baví.*

Spolupracujete s nějakou organizací? *Nechodí sem nikdo, to bych je musela zavolat.*  
S čím vám pomáhá OSPOD? *Nevím, mně ne. Dceři jo, poraděj.*

Účastnila jste se někdy případové konference? *Ne. To bude něco nóbl, co?*

Ne to není, to je setkání na úřadu, kde se vymýšlí řešení problému. *Aha, tak to ne.*

Můžete mi říci, jaké problémy potřebujete nejvíce řešit? *Dceru, výživné pro vnučku.*

Prozradíte mi, co vám vadí na přístupu OSPOD? *Ne, nic mi nevadí. Ráda si s nimi pokecám. Vidím je ráda.*

A na závěr mi řekněte, kdybych měla tu možnost, co bych měla změnit? *Zdraví celý rodiny. Peníze budou, my ne. Když budu mít milióny, sebou si to tam nahoru nevemu.*  
*Mám střechu nad hlavou. Mám, co dát do huby.*

Děkuji za rozhovor. *Já taky, hezky sem si pokecala. Tak a máte bakalář hotov, co?*

#### **PŘÍLOHA 4: Otázky pro rozhovory s pracovníky OSPOD výběrový soubor 2**

1. Máte v evidenci rodiny s dětmi, které žijí ve vyloučených lokalitách?
2. Jaké nejčastější problémy řešíte v rodinách s dětmi ve vyloučených lokalitách?
3. Spolupracujete s nějakými dalšími subjekty? Jak hodnotíte tuto spolupráci?
4. Jaké přístupy a techniky sociální práce nejvíce využíváte?
5. Jak spolupráci s těmito rodinami hodnotíte?
6. Tito vaši klienti pracují či žijí ze sociálních dávek?
7. Jaký je váš největší úspěch při práci s těmito rodinami?
8. Mají tito vaši klienti šanci opustit vyloučenou lokalitu? Přejí si to vůbec?
9. Jaké je nejčastější dosažené vzdělání těchto vašich klientů?
10. Vyhledávají vás tito klienti sami se svými problémy? Dozvídáte se o problémech i z jiných zdrojů?
11. Jsou klienti nakloněni spolupráci? Očekávají postupnou pomoc nebo očekávají hned výsledky?
12. Zapojují se do vámi nabízených aktivit?
13. Jsou klienti spíš aktivní či pasivní ve spolupráci?
14. Mají klienti snahu řešit svoji situaci?
15. Máte pocit, že klienti sdělují, co chcete slyšet vy?
16. Vnímáte nějaké překážky při práci s klienty?
17. Co by vám v práci pomohlo?
18. Domníváte se, že děti, které vyrůstaly ve vyloučené lokalitě, kopírují život svých rodičů?

## **PŘÍLOHA 5: Přepis rozhovorů s pracovníci OSPOD výběrový soubor 2**

### **Pracovnice OSPOD 1 – paní D.**

Máte v evidenci rodiny s dětmi, které žijí ve vyloučených lokalitách? *Ano, mám.*

Jaké nejčastější problémy řešíte v rodinách s dětmi ve vyloučených lokalitách? *Takže. Výchova dětí, nedochází do školy, problémy s pořádkem v domácnosti, finanční problémy i problémy třeba s užíváním návykových látek, vztahy mezi rodiči, domácí násilí*

Spolupracujete s nějakými dalšími subjekty? Jak hodnotíte tuto spolupráci? *No s neziskovkami. Spolupráce je dobrá, vyhovující.*

Jaké přístupy a techniky sociální práce nejvíce využíváte? *Práce s jednotlivcem a s rodinou, případové setkání.*

Jak spolupráci s těmito rodinami hodnotíte? *Ve většině případů spolupráce byla celkem dobrá.*

Tito vaši klienti pracují či žijí ze sociálních dávek? *Ha ha, no jo, většinou pracují.*

Jaký je váš největší úspěch při práci s těmito rodinami? *Někdy se podařilo rodinu z toho srabu vytáhnout.*

Mají tito vaši klienti šanci opustit vyloučenou lokalitu? *Mají možnost, ale záleží to jednak na jejich finančních možnostech, na možnostech získání bytu, ve většině případů si přejí tuto lokalitu opustit. Někdy se to řeší třeba i umístěním v azylových domech.*

Přejí si to vůbec? *To si nejsem jistá. Jak kdo.*

Jaké je nejčastější dosažené vzdělání těchto vašich klientů? *Základní, někdy i nedokončené.*

Vyhledávají vás tito klienti sami se svými problémy? Dozvídáte se o problémech i z jiných zdrojů? *Ono to je tak půl na půl. Většinou vyhledávají, když potřebují pomoc s řešením problémů.*

Jsou klienti nakloněni spolupráci? Očekávají postupnou pomoc nebo očekávají hned výsledky? *Očekávají okamžité výsledky. Pokud se podařím to vhodně vysvětlit,*

*spolupracují a pochopí, že nejde vše tak rychle, když problémy trvají delší dobu a nebyly řešeny hned zpočátku. Musí se zapojit celá rodina. Musí se postupně řešit nakupené problémy.*

*Zapojují se do vámi nabízených možností řešení? Jako ve většině případů respektují naše doporučení.*

*Jsou klienti spíš aktivní či pasivní ve spolupráci? Jak kteří.*

*Mají klienti snahu řešit svoji situaci? Také jak kteří.*

*Máte pocit, že klienti sdělují, co chcete slyšet vy? Někdy ano.*

*Vnímáte nějaké překážky při práci s klienty? Ani ne. Někdy ani nemluví pravdu.*

*Co by vám v práci pomohlo? No, pomohlo by to, kdyby ubyla zbytečná administrativa, potom by pomohlo, kdyby byla možnost zřízení většího počtu azylových domů.*

*Domníváte se, že děti, které vyrůstaly ve vyloučené lokalitě, kopírují život svých rodičů? Ano, je to tak ve většině případů.*

### **Pracovnice OSPOD 2 – paní Š.**

*Máte v evidenci rodiny s dětmi, které žijí ve vyloučených lokalitách? Ano, mám.*

*Jaké nejčastější problémy řešíte v rodinách s dětmi ve vyloučených lokalitách? Nedostatek jídla, svinčík, fyzické násilí mezi dospělými i na dětech, pohlavní zneužívání.*

*Spolupracujete s nějakými dalšími subjekty? Jak hodnotíte tuto spolupráci? No s nezikovkami. Spolupráce je dostačující. Dobrá spolupráce je s PČR.*

*Jaké přístupy a techniky sociální práce nejvíce využíváte? Případové setkání, práce s jednotlivcem a s rodinou.*

*Jak spolupráci s těmito rodinami hodnotíte? Často nedostačující, nikam nevedoucí.*

*Tito vaši klienti pracují či žijí ze sociálních dávek? Spíše žijí ze sociálních dávek.*

*Jaký je váš největší úspěch při práci s těmito rodinami? Dát dítě do zařízení, kde se bude mít dobře a bude o něj pečováno.*

*Mají tito vaši klienti šanci opustit vyloučenou lokalitu? Přejí si to vůbec? No... spíše ne. Ani nevím, jestli si to úplně přejí.*

*Jaké je nejčastější dosažené vzdělání těchto vašich klientů? Většinou základní.*

Vyhledávají vás tito klienti sami se svými problémy? Dozvídáte se o problémech i z jiných zdrojů? *Nevyhledávají, spíše máme oznámení ze školy, od policie nebo od sousedů.*

Jsou klienti nakloněni spolupráci? Očekávají postupnou pomoc nebo očekávají hned výsledky? *Vzhledem k tomu, že pomoc nevyhledají většinou sami, tak očekávají spíše, že nebudeme do jejich rodiny zasahovat.*

Zapojují se do vámi nabízených možností řešení? *Hm, hm...no často splní naše doporučení až po opakovaných apelacích.*

Jsou klienti spíš aktivní či pasivní ve spolupráci? *Pasivní.*

Mají klienti snahu řešit svoji situaci? *Většina ne.*

Máte pocit, že klienti sdělují, co chcete slyšet vy? *Často ano.*

Vnímáte nějaké překážky při práci s klienty? *Ano, často. Že se nesnaží změnit svoji situaci.*

Co by vám v práci pomohlo? *Mně by pomohlo, kdyby spíše šlo odebrat rodiče do zařízení na převýchovu.*

Domníváte se, že děti, které vyrůstaly ve vyloučené lokalitě, kopírují život svých rodičů? *Ano, většinou tam zůstávají žít také.*

### **Pracovnice OSPOD 3 – paní J.**

Máte v evidenci rodiny s dětmi, které žijí ve vyloučených lokalitách? *Mám, několik.*

Jaké nejčastější problémy řešíte v rodinách s dětmi ve vyloučených lokalitách? *Z pozice mé práce hlavně nedostatečnou péči o děti. Samozřejmě se se k tomu připojí další problémy, které rodina potřebuje řešit. Největší problém vidím v nedostatečných kompetencích rodičů k výchově dětí. A bydlení je obrovský problém.*

Spolupracujete s nějakými dalšími subjekty? Jak hodnotíte tuto spolupráci? *Spolupracuji se školami, dětskými lékařkami, tlumočnickem znakové řeči a pracovníci neziskových organizací. Zapomněla jsem na policii. Spolupráce je různá, hodně záleží na přístupu jednotlivých pracovníků.*

Jaké přístupy a techniky sociální práce nejvíce využíváte? *Pracujeme převážně s rodinou jako celkem, někdy je zapotřebí pracovat nejprve s každým samostatně a pak s celou rodinou. Poradit jim, jak dál, co vylepšit. Když už není zbylí a nejsou vidět žádné výsledky, pak svoláváme případovou konferenci, kde se vše podrobně probere a určí se jednotlivé kroky, jak postupovat. Někdy to přinese své plody.*

Jak spolupráci s těmito rodinami hodnotíte? *Hodně záleží na motivaci klientů. Pokud jim vnucují své řešení, nevede to nikam. Snažím se je nasměrovat k tomu, aby našli oni řešení.*

Tito vaši klienti pracují či žijí ze sociálních dávek? *Sociální dávky jsou pro ně výhodnější.*

Jaký je váš největší úspěch při práci s těmito rodinami? *Nevím, jestli to je úspěch. Ale vlastně ano. Došlo k odebrání dítěte z rodiny, nyní v dětském domově chlapec velmi dobře prospívá, líbí se mu tam.*

Mají tito vaši klienti šanci opustit vyloučenou lokalitu? Přejí si to vůbec? *Šance jsou velmi malé. Všichni by si přáli vlastní byt. Ubytovny či azylové domy jim nevyhovují, tam se musí dodržovat určitá pravidla.*

Jaké je nejčastější dosažené vzdělání těchto vašich klientů? *Převážně základní, někdy ani to ne.*

Vyhledávají vás tito klienti sami se svými problémy? Dozvídáte se o problémech i z jiných zdrojů? *Většinou přijde oznámení ze školy. Někdy se stane, že na nás volají, když jsme u jiné rodiny v lokalitě. Často podkryjí svůj problém, když vidí, že tam k někomu chodíme.*

Jsou klienti nakloněni spolupráci? Očekávají postupnou pomoc nebo očekávají hned výsledky? *Často si klienti myslí, že rozdáváme klíčky od bytů a mávnutím proutku vše zařídíme. Hodně záleží na tom, zda i získám důvěru klienta a ten potom lépe spolupracuje. Snažím se na něho přenést odpovědnost, aby on hledal možnosti. Většinou mi to vychází.*

Zapojují se do vámi nabízených možností řešení? *Vyzkouší je a když je zaujme či z nich cítí, že bude nějaký užitek, pokračují v nich.*

Jsou klienti spíš aktivní či pasivní ve spolupráci? *Snažím se je zapojovat. Někdy je to hodně těžké, vymyslet, čím je motivovat.*

Mají klienti snahu řešit svoji situaci? *Pokud sami požádají o spolupráci, je to první úspěch, že chtějí řešit problém.*

Máte pocit, že klienti sdělují, co chcete slyšet vy? *Třebaže má většina našich klientů základní vzdělání, mají velmi dobrou schopnost manipulovat. Stává se, že sdělují informace, aby měli od sociálek klid.*

Vnímáte nějaké překážky při práci s klienty? *Narážím na přílišnou administrativu, kdy se musí vše zaevidovat a zapsat, pak mě trápí, že v našem regionu není dostatek neziskových organizací, které by se zaměřovaly na zvyšování kompetencí rodičů.*

Co by vám v práci pomohlo? *Myslím, že nezisková organizace, která bude mít pracovníky, kteří budou do rodin docházet a budou rodiče učit vést domácnost a vychovávat děti, ne to dělat za ně. Zkrátka naučit je rodičovství. Ale to je nejspíš utopická představa.*

Domníváte se, že děti, které vyrůstaly ve vyloučené lokalitě, kopírují život svých rodičů? *Žijí zde převážně širší rodiny, mladí nepoznali nic jiného. Vyhovuje jim to.*

#### **pracovnice OSPOD 4 – paní A.**

Máte v evidenci rodiny s dětmi, které žijí ve vyloučených lokalitách? *Ano, mám rodiny z vyloučených lokalit.*

Jaké nejčastější problémy řešíte v rodinách s dětmi ve vyloučených lokalitách? *Tak je to nedůsledná péče o děti, pak čistota a hygiena, školní docházka.*

Spolupracujete s nějakými dalšími subjekty? Jak hodnotíte tuto spolupráci? *Tak spolupracujeme se školou, v některých případech s neziskovou organizací, vzájemně se informujeme. Spolupráci hodnotím kladně, protože nad rodinou je vlastně dohled z více stran.*

Jaké přístupy a techniky sociální práce nejvíce využíváte? *Takže sociální šetření, pohovor, poradenství, určitě pozorování.*



Jak spolupráci s těmito rodinami hodnotíte? *Já bych řekla, že rodiny se naoko snaží. Ale mám pocit, že to někdy dělají, aby se mě zbavily. Někdy mám pocit, že mi něco odkývou, pak udělají vše jinak.*

Tito vaši klienti pracují či žijí ze sociálních dávek? *Žijí ze sociálních dávek.*

Jaký je váš největší úspěch při práci s těmito rodinami? *Ha, ha. Teď mám na mysli rodinu, kdy se podařilo dítě, které žilo ve vyloučené lokalitě v pěstounské péči, vrátit zpět do péče matky, která si upravila poměry natolik, že byla schopna dítě převzít do péče.*

Mají tito vaši klienti šanci opustit vyloučenou lokalitu? Přejí si to vůbec? *Já věřím, že šance je vždycky, ale netuším, zda je to jejich prioritou. Jsou tak zvyklí.*

Jaké je nejčastější dosažené vzdělání těchto vašich klientů? *Základní. To si ještě nejsem jistá, jestli na klasické škole.*

Vyhledávají vás tito klienti sami se svými problémy? Dozvídáte se o problémech i z jiných zdrojů? *Záleží na tom, zda se již s rodinou spolupracuje, pak ano, to přijdou sami. Pokud se jedná o úplně nové navázání, pak bývá z jiných zdrojů.*

Jsou klienti nakloněni spolupráci? Očekávají postupnou pomoc nebo očekávají hned výsledky? *Ha, ha. Zase to samé. Myslím si, že naoko chtějí spolupracovat, ale aktivita z jejich strany není opravdová. Udělají jen to, co se musí a pak jsou schopni říci, to jste ale neříkala. Nic na nic. Jsou pohodlní. Navíc by byli úplně nejradši, kdyby to za ně někdo udělal. S tím souvisí i jejich výmluvy, proč to nejde. Spoléhají na pomoc okolí.*

Zapojují se do vámi nabízených možností řešení? *O.. většinou hledají výmluvy. S tím, že by rádi, ale....*

Jsou klienti spíš aktivní či pasivní ve spolupráci? *Pasivní. Jsou zvyklí brát a přijímat, ale ne sami něco vyvinout.*

Mají klienti snahu řešit svoji situaci? *No já se pořád točím na tom, že se tváří, že ano, ale tím, jak jsou vlastně pohodlní a na vše hledají výmluvy, tak ve skutečnosti je to jen postoj, a snahu nemají.*

Máte pocit, že klienti sdělují, co chcete slyšet vy? *Ano.*

Vnímáte nějaké překážky při práci s klienty? *No tak často je překážkou se ke klientovi dostat, nefunkční zvonky, rozbitá přístupová cesta, psi, nebo taky nedostupné telefony.*

Co by vám v práci pomohlo? *No mně by asi pomohlo mít méně rodin. Pak mít možnost s nimi pracovat intenzivněji.*

Domníváte se, že děti, které vyrůstaly ve vyloučené lokalitě, kopírují život svých rodičů? *Ano. Myslím si, že děti nemají možnost to ovlivnit, pokud nikdy nic jiného nezažily. Nevědí, co dělají špatně, nevidí, že by mohly dělat něco jinak a ovlivnit situaci jinak, než mají naučené vzorce chování.*

### **pracovnice OSPOD 5 – paní P.**

Máte v evidenci rodiny s dětmi, které žijí ve vyloučených lokalitách? *Ano, mám jednu vyloučenou lokalitu, kde mám na starosti jednu rodinu.*

Jaké nejčastější problémy řešíte v rodinách s dětmi ve vyloučených lokalitách? *Tak vzhledem k tomu, že se jedná o vyloučenou lokalitu, kde to prostředí úplně vyhovující není, řeším s nimi bytové podmínky, resp. hledání jiného bydlení. Další věc je finanční situace. Také jsem u nich řešila docházku dítěte do MŠ a ZŠ.*

Spolupracujete s nějakými dalšími subjekty? Jak hodnotíte tuto spolupráci? *V minulosti jsem zkoušela do rodiny napojit neziskovou organizaci, ale z důvodu nespolupráce rodiny byla spolupráce ukončena. Od té doby v rodině žádná instituce není.*

Jaké přístupy (techniky) sociální práce nejvíce využíváte? *To myslíte jako třeba poradenství ohledně dávek, pomoc při sepsání návrhu na výživné k soudu? A pomáhala jsem i řešit styk s nejstarším synem.*

Jak spolupráci hodnotíte? *No, když potřebují ode mě pomoc, tak se snaží. Když potřebuji já, aby něco v rodině změnili ku prospěchu dětí, tak žádnou snahu nevidím.*

Vaši klienti pracují či žijí ze sociálních dávek? *Hm, žijí zpravidla ze soc. dávek a otec si k tomu načerno přivydělává.*

Jaký je váš největší úspěch při práci s těmito rodinami? *Ani žádný nemám. Popravdě žádný úspěch nemám, došlo to do stádia, kdy jsou rodině děti postupně odebírány.*

Mají vaši klienti šanci opustit vyloučenou lokalitu? Přejí si to vůbec? *Domnívám se, že zde žádná šance není, neboť jejich finanční situace jim nedovoluje si najít jiné vhodnější bydlení, rovněž jakmile majitelé bytu zjistí, o jakou rodinu se jedná, dávají od nich ruce pryč. Rodina by určitě ráda z této lokality odešla, ale nedaří se jim.*

Jaké je nejčastější dosažené vzdělání vašich klientů? *Podle mého základní, nedodělané učiliště.*

Vyhledávají vás klienti sami se svými problémy? Dozvídáte se o problémech z jiných zdrojů? *Rodina sama za mnou ještě nepřišla. Spíše se dozvídám problémy od sousedů.*

Jsou klienti nakloněni spolupráci? Očekávají postupnou pomoc nebo očekávají hned výsledky? *Řekla bych, že chtějí výsledky hned, což bohužel není možné.*

Zapojují se do vámi nabízených aktivit? *Když jim radu dávám, tak to vypadá, že se jí budou řídit, nicméně při další návštěvě zjistím, že mé rady neuposlechli. V podstatě si to jen poslechnou, ale nic neudělají.*

Jsou klienti spíš aktivní či pasivní ve spolupráci? *Řekla bych, že spíše pasivní. Ví, že mám přijít, tak si to vyslechnou všechno a jsou rádi, že zase odcházím.*

Mají klienti snahu řešit svoji situaci? *Myslím si, že je to pouze na oko, byli by radši, kdyby to za ně někdo vyřešil někdo jiný. Nejlépe jim dát klíče od nového bytu.*

Máte pocit, že klienti sdělují, co chcete slyšet vy? *Určitě. V několika případech tomu tak bylo.*

Vnímáte nějaké překážky při práci s klienty? Myslíte jako v práci? Hlavní překážkou je hlavně časový pres, kdy vzhledem k zatěžující administrativě více času trávím nad papíry než přímou prací s konkrétní rodinou.

Co by vám v práci pomohlo? Pomohlo by mít míň rodin na starosti, abych se mohla těm zbývajícím více věnovat.

Máte pocit, že děti, které vyrůstaly ve vyloučené lokalitě, kopírují život svých rodičů? Rozhodně. Konkrétně u téhle rodiny, kdy prostřední chlapec byl odebrán z péče rodičů, tak se v nové rodině projevuje způsobem, který si osvojil u svých rodičů.

## SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

%	procento
ASZ	Asociace pro sociální začleňování
č.	číslo
MěÚ	městský úřad
MPSV	ministerstvo práce a sociálních věcí
obr.	obrázek
OSPOD	orgán sociálně právní ochrany dětí
příp.	případně
resp.	respektive
s.	strana
spol. s r.o.	společnost s ručením omezeným
Sb.	sbírka zákonů
SPOD	sociálně právní ochrana dětí
tab.	tabulka
tzn.	to znamená